

Formulating an Entrepreneurship Development Policymaking Model in the Imam Khomeini Relief Foundation of Sistan and Baluchestan Province

Abdolmajid Imani ^{1✉} | Soniya Sedaghati Mokhtari ² | Zahra Mohammadi ³

1. Corresponding Author, Department of Public Administration, Faculty of Management and Economics, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran. E-mail: imani@mgmt.usb.ac.ir
2. Department of Public Administration, Faculty of Management and Economics, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran. E-mail: snsedaghati@gmail.com
3. Department of Public Administration, Faculty of Management and Economics, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran. E-mail: zmohammadi238@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Introduction: Entrepreneurship development is an essential requirement for Iran and a crucial element in driving its economic growth and development. The Imam Khomeini Relief Foundation, as a prominent support institution, plays a significant role in addressing various aspects of poverty by fostering employment opportunities. In the current state of Iran's economy—characterized by deficiencies, scarcities, and mismanagement that have resulted in high unemployment, diminished gross domestic product, reduced government investment capabilities, and weakened non-oil exports—fostering entrepreneurship and cultivating an entrepreneurial mindset can positively impact the economic conditions. This research aims to formulate a policymaking model for entrepreneurship development in the Imam Khomeini Relief Foundation in Sistan and Baluchestan Province.
Article history: Received: 15. 06. 2024 Revised: 28. 08. 2024 Accepted: 28. 08. 2024	Methodology: The study used a qualitative method and employs thematic analysis as the research strategy. Library studies and interviews were conducted to identify the factors forming the entrepreneurship development policymaking model. The statistical population includes 15 experts in the field of entrepreneurship, including managers and senior officials in the Imam Khomeini Relief Foundation of Sistan and Baluchestan Province, as well as entrepreneurship professors at the University of Sistan and Baluchestan, selected using the purposive snowball sampling technique. Through thematic analysis, the study identified four main variables, 19 components, and 132 indicators. Experts validated these factors using the Delphi approach, leading to the design of the research's conceptual model.
Keywords: Entrepreneurship policy, Economic Development, Thematic analysis.	Findings: The four primary variables identified were: the fundamental-structural variable, the contextual-situational variable, the mediating variable, and the consequences variable. The fundamental-structural variable comprised identifying and determining clients' needs, political-legal conditions, cultural-social conditions, and information and awareness tools. The contextual-situational variable included institutional structure, the influence of policymaking institutions, information and communication technology, educational tools and empowerment, knowledge and knowledge dissemination tools, predictive evaluation, timely response evaluation, and deterrence evaluation. The mediating variable encompassed coordinating institutions, economic and financial tools, incentive and motivational tools, monitoring tools, and implementation procedures. The outcome variable encompassed economic, cultural, and social consequences.
	Conclusion/ Implications: The Imam Khomeini Relief Foundation is the most influential organization supporting employment and self-sufficiency in Iran. The executive managers of this foundation can formulate a policy for entrepreneurship development with specific and practical guidelines to achieve the objectives of job creation and entrepreneurship. By utilizing the factors outlined in the entrepreneurial development policy model from this research, the foundation can enhance its response to these challenges, provide a suitable platform for increasing social support, and improve clients' economic and social conditions through entrepreneurial activities.
Cite this article:	Imani, A., Sedaghati Mokhtari, S., & Mohammadi, Z. (2025). Formulating an Entrepreneurship Development Policymaking Model in the Imam Khomeini Relief Foundation of Sistan and Baluchestan Province. <i>Journal of Entrepreneurship Research</i> , 3(4), 1-26. DOI: https://doi.org/10.22034/jer.2024.715355
	© The Author(s). Publisher: Ilam University Press.

تدوین الگوی خط‌مشی‌گذاری توسعه کارآفرینی در کمیته امداد

امام خمینی (ره) استان سیستان و بلوچستان

عبدالمجید ایمانی^۱ | سونیا صداقتی مختاری^۲ | زهرا محمدی^۳

۱. نویسنده مسئول، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران. رایانامه: imani@mgmt.usb.ac.ir

۲. گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران. رایانامه: snsedaghati@gmail.com

۳. گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران. رایانامه: zmohammadi238@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

مقدمه: توسعه کارآفرینی یکی از نیازهای جدی کشور و فرآیندی حیاتی در رشد و توسعه اقتصادی است. کمیته امداد امام خمینی (ره) به‌عنوان مهم‌ترین نهاد حمایتی، نقش مؤثری در جهت مقابله با ابعاد گوناگون فقر در جامعه از طریق ایجاد اشتغال دارد. درحال حاضر که اقتصاد کشور گرفتار نارسایی‌ها، کمبودها و سوء مدیریت‌هایی است که منجر به وضعیت ناهنجار بیکاری، کمبود تولید ناخالص داخلی، کاهش قدرت سرمایه‌گذاری دولت، ضعف در صادرات غیرنفتی و مشکلاتی از این قبیل شده است، رشد کارآفرینی و فرهنگ کارآفرینانه می‌تواند موجب بهبود شرایط کنونی اقتصاد کشور شود. هدف پژوهش حاضر طراحی الگوی خط‌مشی‌گذاری توسعه کارآفرینی در کمیته امداد امام خمینی (ره) در استان سیستان و بلوچستان بود.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر از نظر پارادایم کیفی و به روش تحلیل مضمون انجام شد. در این پژوهش، با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه، عوامل تشکیل‌دهنده الگوی خط‌مشی‌گذاری توسعه کارآفرینی شناسایی شدند. جامعه مورد مطالعه پژوهش پانزده نفر از خبرگان در حوزه کارآفرینی شامل مدیران و مسئولین باتجربه و با سابقه در کمیته امداد امام خمینی (ره) استان سیستان و بلوچستان و استادان حوزه کارآفرینی در دانشگاه سیستان و بلوچستان بودند که به کمک روش نمونه‌گیری هدفمند (گلوله برفی) انتخاب شدند. با استفاده از روش تحلیل مضمون، چهار متغیر اصلی، نوزده مؤلفه و ۱۳۲ شاخص شناسایی شدند و عوامل شناسایی شده با استفاده از رویکرد دلفی به تأیید خبرگان رسید.

یافته‌ها: چهار متغیر اصلی شامل (متغیر بنیادین - ساختاری، متغیر زمینه‌ای - موقعیتی، متغیر میانجی - واسطه‌ای و متغیر پیامدها) بودند. متغیر بنیادین - ساختاری شامل مؤلفه‌های (شناسایی و تعیین نیاز مددجویان، شرایط سیاسی - قانونی، شرایط فرهنگی - اجتماعی، ابزارهای اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی)، متغیر زمینه‌ای - موقعیتی شامل مؤلفه‌های (ساختار نهادی و تأثیر نهادهای خط‌مشی‌گذار، فناوری اطلاعات و ارتباطات، ابزارهای آموزشی و توانمندسازی، ابزارهای دانش و اشاعه دانش، ارزیابی پیش‌بینانه، ارزیابی واکنش به موقع، ارزیابی بازدارنده)، متغیر میانجی - واسطه‌ای شامل مؤلفه‌های (نحوه هماهنگی نهادهای ابزارهای اقتصادی و مالی، ابزارهای تشویقی و انگیزشی، ابزارهای نظارتی، رویه‌های پیاده‌سازی) و متغیر پیامدها شامل مؤلفه‌های (پیامدهای اقتصادی، پیامدهای فرهنگی، پیامدهای اجتماعی) بودند.

نتیجه‌گیری / دستاوردها: کمیته امداد امام خمینی (ره) مهم‌ترین سازمان حمایتی در حوزه اشتغال و خودکفایی در کشور است. مدیران اجرایی کمیته امداد می‌توانند با استفاده از عوامل تشکیل‌دهنده الگوی خط‌مشی توسعه کارآفرینی که در پژوهش حاضر شناسایی شده‌اند، خط‌مشی توسعه کارآفرینی را در کمیته امداد تدوین کنند و خط‌مشی‌های روشن و عملی جهت رسیدن به اهداف اشتغال‌زایی و کارآفرینی داشته باشند؛ لذا پیشنهاد می‌شود کمیته امداد امام خمینی (ره) جهت پاسخ‌گویی بهتر به مسائل، از الگوی خط‌مشی‌گذاری طراحی شده در پژوهش حاضر بهره‌برداری کند. بستر مناسبی جهت افزایش حمایت‌گری‌های اجتماعی فراهم سازد و شرایط اقتصادی و اجتماعی مددجویان را از طریق فعالیت‌های کارآفرینانه ارتقا بخشد.

نوع مقاله:

مقاله علمی - پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۳/۲۶

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۰۶/۰۷

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۶/۰۷

کلیدواژه‌ها:

سیاست کارآفرینی، توسعه اقتصادی، تحلیل مضمون.

ایمانی، عبدالمجید، صداقتی مختاری، سونیا و محمدی، زهرا. (۱۴۰۳). تدوین الگوی خط‌مشی‌گذاری توسعه کارآفرینی در کمیته امداد امام

خمینی (ره) استان سیستان و بلوچستان. *مجله پژوهش‌های کارآفرینی*، ۳ (۴)، ۲۶-۱.DOI: <https://doi.org/10.22034/jer.2024.715355>

ناشر: انتشارات دانشگاه ایلام

© نویسندگان.

مقدمه

توسعه کارآفرینی از نیازهای جدی در اقتصاد ایران است. در شرایطی که کاهش سرمایه‌گذاری و گرایش به تعدیل نیروی انسانی، بیکاری را به معضل بزرگ اقتصادی و اجتماعی تبدیل کرده است، کارآفرینی یکی از راه‌های کاهش بیکاری در کشور است. خوداشتغالی بزرگ‌ترین دستاورد کارآفرینی به‌شمار می‌رود و توسعه کارآفرینی و ترویج فرهنگ آن در کشور به‌ویژه در شهرها و روستاها، ضرورت اقتصادی، اجتماعی و سیاسی است (Bahari et al., 2017). بسیاری از افرادی که جویای کار هستند، به‌دلیل نداشتن سرمایه و عدم مهارت کافی، فقر فرهنگی و نبود آموزش، تألمات روحی و روانی، ضعف انگیزه، ناتوانی‌های فردی و جسمی، توانایی ایجاد شغل را ندارند و باید نهاد یا مؤسسه‌ای باشد که بتواند با در اختیار گذاشتن امکانات و خدمات برای افراد بیکار، فرصت‌های شغلی ایجاد کند. یکی از این مؤسسات در ایران، کمیته امداد امام خمینی(ره) است. کمیته امداد امام خمینی(ره) یکی از مهم‌ترین وظایف خود را ایجاد اشتغال و خودکفایی برای مددجویان تحت پوشش قرار داده است (Nikbakht, 2020).

مددجویان کمیته امداد در دهک‌های درآمدی پایین جامعه قرار دارند، اغلب آن‌ها جزو فقیرترین قشر جامعه هستند؛ مستمری دریافتی از نهادهای حمایتی پاسخ‌گوی بخش کوچکی از نیازهای ضروری زندگی آن‌ها است. بسیاری از افراد تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی(ره) بیکار هستند و با توجه به شرایط جسمی و بیماری هیچ‌گونه درآمدی ندارند؛ بیکاری از مهم‌ترین عوامل ایجاد فقر و محرومیت است. از این‌رو، برخی از محققان معتقدند که می‌توان شرایط اجتماعی و اقتصادی مددجویان را از طریق فعالیت‌های کارآفرینانه ارتقا بخشید (Jalilian, 2018). اکثر خانواده‌های تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی(ره) به‌جهت نیاز مالی، نداشتن سرمایه کار، عدم آشنایی با حرفه‌ای مناسب، نمی‌توانند از توان خود در جهت کسب درآمد و تأمین مخارج به‌طور صحیح استفاده کنند؛ لذا به‌منظور حفظ کرامت انسانی منزلت افراد و خانوارهای تحت پوشش و رهایی آن‌ها از فقر و درماندگی و ارتقای توان مادی و معنوی این افراد برای ادامه زندگی عادی و آبرومند، اجرای طرح‌های کارآفرینی و خودکفایی باید در رأس برنامه‌های حمایتی کمیته امداد امام خمینی قرار گیرد (Nikbakht, 2020). طرح‌های اشتغال‌زا مجموعه فعالیت‌های تولیدی، خدماتی و اقتصادی هستند که با شرایط و ضوابط مشخص به‌صورت انفرادی، خانوادگی و جمعی برای ایجاد یا توسعه اشتغال مددجویان از طریق پرداخت تسهیلات مالی اجرا می‌شود. در قالب ایجاد اشتغال و کارآفرینی به‌عنوان یکی از برنامه‌های مهم و محوری کمیته امداد، زمینه‌ای ایجاد می‌شود که درآمد اقتصادی، عزت‌نفس و خودباوری مددجویان تحت پوشش افزایش می‌یابد؛ همچنین با ارائه تسهیلاتی همچون وام به آنان و فراهم نمودن زمینه راه‌اندازی کسب‌وکار و اشتغال، مددجویان در نقش کارآفرین موفق، می‌توانند در جامعه مفید واقع شوند. از جمله فعالیت‌های کمیته امداد امام خمینی(ره) شناخت قابلیت‌های افراد برای ایجاد شغل، پرداخت وام به زنان روستایی سرپرست خانوار، آموزش‌های تولید و پرورش دام و طیور، آموزش فنی‌وحرفه‌ای، پرداخت وام و تأمین فضای خودکفایی است (Mohtaram et al., 2016).

بررسی خط‌مشی‌های کارآفرینی در کشورهای مختلف نشان می‌دهد که دولت‌ها، سیاست‌های مختلفی را برای توسعه کارآفرینی دنبال می‌کنند. به‌بیانی دیگر، سیاست‌های کارآفرینی به‌شرایط خاص کشور و ماهیت خط‌مشی آن کشور، بستگی دارد. اگر قرار باشد کارایی و اثربخشی کارآفرینی در کشور پیشرفت کند، باید تغییری اساسی در خط‌مشی‌ها از سوی سازمان‌های قانون‌گذار به‌وجود آید. ایجاد تغییر در این سیاست‌ها برای تبدیل کشور به کشوری کارآفرین و اقتصادمحور ضروری است (Javadi et al., 2021). سیاست کارآفرینی باعث رشد اقتصادی، تسهیل ورود به کسب‌وکار جدید، بهبود وضعیت نهادها، آیین‌نامه‌ها و زیرساخت‌ها می‌شود (Imani et al, 2017). هدف اصلی سیاست کارآفرینی، بهبود وضعیت کارآفرینی با استفاده از ابزارهای سیاستی متناسب است (Sanaeepour, 2019). سیاست صحیح کارآفرینی باعث رشد اقتصادی، تسهیل ورود به کسب‌وکار جدید، بهبود وضعیت نهادها، آیین‌نامه‌ها و زیرساخت‌ها می‌شود (Imani et al, 2017). بدون تردید شناسایی دقیق و جامع مؤلفه‌های کارآفرینی می‌تواند بستر ساز توسعه فرهنگ و نگرش کارآفرینانه در سطوح فردی و سازمانی کمیته امداد گردد و در تحقق اهداف و راهبردهای سازمانی، افزایش بهره‌وری و کسب مزیت رقابتی این سازمان ایفای نقش کند (Mouseli et al., 2020).

باتوجه به شرایط فعلی کشور و معضل بیکاری، ضروری است که سازمان‌های مختلف به کارآفرینی توجه گسترده کنند. کمیته امداد از جمله سازمان‌هایی است که با ارائه تسهیلات خوداشتغالی و کارآفرینی، مددجویان را برای کارآفرینی ترغیب می‌کند و با گسترش کارآفرینی، سعی در افزایش بهره‌وری کارکنان و مددجویان و توسعه کشور دارد. کمیته امداد به عنوان یکی از نهادهای متولی اشتغال و کارآفرینی باید صراحتاً خط‌مشی‌های روشن و عملی جهت رسیدن به اهداف اشتغال‌زایی و کارآفرینی داشته باشد. علی‌رغم نقش و کارکردهای مهم و تعیین‌کننده‌ای که کارآفرینی در کمیته امداد امام خمینی (ره) می‌تواند ایفا کند، اما تاکنون پژوهش‌ها و بررسی‌های محدودی درباره ماهیت، کاربرد و راهبردهای کارآفرینی در سطح سازمان‌های عمومی انجام شده است؛ همچنین پژوهش‌های جامع در این باره در کمیته امداد امام خمینی (ره) انجام نشده است. براین اساس، هدف پژوهش ارائه الگوی خط‌مشی‌گذاری توسعه کارآفرینی در کمیته امداد امام خمینی (ره) است. در پژوهش حاضر تلاش شده است که ضمن ارائه الگوی خط‌مشی‌گذاری توسعه کارآفرینی، به پرسش‌های زیر پاسخ داده شود:

- ۱- الگوی خط‌مشی‌گذاری توسعه کارآفرینی در کمیته امداد امام خمینی (ره) چگونه است؟
- ۲- ابعاد تشکیل‌دهنده الگوی خط‌مشی‌گذاری توسعه کارآفرینی در کمیته امداد امام خمینی (ره) کدام‌اند؟
- ۳- راهکارهای توسعه کارآفرینی مبتنی بر خط‌مشی‌های توسعه کارآفرینی در کمیته امداد امام خمینی (ره) چگونه است؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مفهوم کارآفرینی

کارآفرینی فرآیند خلق محصولی جدید و باارزش، با صرف زمان و تلاش لازم و با در نظر گرفتن ریسک‌های مالی و روانی و رسیدن به رضایت فردی و اجتماعی است (Moradian et al., 2019). کارآفرینی فرآیندی پویا است که در آن فرد کارآفرین با شناسایی فرصت‌های جدید به ایده‌ای نو و خلاق دست‌یافته و با کسب منابع لازم و با پذیرش مخاطرات و ریسک، کسب‌وکاری جدیدی راه‌اندازی می‌کند. نتیجه این فرآیند ارائه محصول یا خدمات جدید به جامعه است (Ahmadpour Dariani & karimi, 2017). مفهوم کارآفرینی به عنوان راهکاری برای توانمندسازی افرادی که بنا به دلایل مختلف از چرخه اقتصادی خارج شده‌اند، بسیار مورد توجه قرار گرفته است. از این رو، مدیران به طور مداوم تلاش می‌کنند تا دریابند برای توانمندسازی افراد نیازمند، چه دوره‌های آموزشی نیاز است تا با ایجاد توانایی کارآفرین و خلاقیت در افراد، بتوانند باعث رشد و پیشرفت آن‌ها شوند. از طرفی کارآفرینی توسط نیروی انسانی خلاق صورت می‌گیرد. به همین جهت فرآیند کارآفرینی نیازمند افراد خلاق و نوآور است که بتوانند از تکنولوژی پیشرفته به نواحسن استفاده کنند و برای جامعه مفید و سودمند باشند. یکی از راهکارهای تحقق این امر، توانمندسازی افراد نیازمند و مددجو است تا به ابزاری بسیار کارآمد برپایه نگرش تحول‌ساز در روند توسعه تبدیل شوند؛ با چنین رویکردی، مسئولین کمیته امداد می‌توانند گام‌های بلند و سریعی در مسیر توسعه و رشد کشور و کاهش فقر بردارند (Valikhani & Valiei, 2020).

توسعه کارآفرینی

توسعه کارآفرینی یکی از نیازهای جدی اقتصادی، اجتماعی و سیاسی هر کشوری است. به خصوص در کشور ایران که وابستگی اقتصادی به درآمد سرانه نفتی، تحریم‌های اقتصادی، نیاز به سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف، گرایش به تعدیل نیروی انسانی در سازمان‌های دولتی، بیکاری و نیاز به ایجاد اشتغال از جمله معضلات آن محسوب می‌شود. در این راستا، ترویج کارآفرینی، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است (Ghadiri Masom et al., 2021). نقش کارآفرینی به عنوان نیروی محرکه رشد اقتصادی، در دیدگاه‌های شومپتر بیان شده است. (Schmitz, 1989).

با پیشرفت فناوری، اتوماسیون و تحولات جهانی، توسعه کارآفرینی به دغدغه‌ای اساسی در سطح جهانی تبدیل شده است؛ بنابراین، بسیاری از کشورها در حال انجام طیف وسیعی از ابتکارات برای ترویج کارآفرینی در اقتصاد خود هستند.

اگر کارآفرینی سیستمی شامل کارآفرینان، نهادهای سیاست‌های دولت تلقی شود، توسعه کارآفرینی شامل افزایش سطح فعالیت‌های کارآفرینانه است و وظیفه دولت‌ها ایجاد محیطی است که فعالیت مستمر کارآفرینان و تلاش برای راه‌اندازی و رشد سازمان‌های موفق را تسهیل نماید. به عبارتی، تمامی فعالیت‌هایی که به ایجاد شرکت، توسعه کسب‌وکار، خوداشتغالی و رشد اقتصاد منجر می‌شود، شامل فعالیت‌های توسعه کارآفرینی است (Colabi & Yaghoubi, 2022). راهکارهای توسعه کارآفرینی استیونسون و لندستروم (Stevenson & Lundström, 2007) عبارت‌اند از: ایجاد محیط مطلوب برای ظهور شرکت‌های جدید، ارائه مشوق‌ها و محرک‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و زمینه ساختاری، عرضه کارآفرینان بالقوه، دسترسی به منابع و دانش برای کارآفرینان بالقوه نظیر مشاوره، حمایت مستقیم مالی، سرمایه‌گذاری و آموزش.

خط‌مشی عمومی

خط‌مشی‌های عمومی، اصولی هستند که به وسیله مراجع ذی‌صلاح در کشور وضع می‌شوند و به عنوان الگو و راهنما، اقدامات و فعالیت‌های لازم را در جامعه راهبری می‌کنند. خط‌مشی عمومی نتیجه و حاصل تصمیم‌های سیاسی مقامات بالای جامعه در مورد تخصیص و توزیع منابع و امکانات بخش عمومی است (alvani, 2016). حکومت‌ها براساس فلسفه و آموزه سیاسی خود و در راستای حکمرانی، به ابزار «خط‌مشی عمومی» متوسل می‌شوند. اهمیت موضوع خط‌مشی عمومی برای حکومت‌ها سبب شده است که حوزه علمی جدیدی به نام «مطالعات خط‌مشی عمومی» شکل بگیرد. هدف هر خط‌مشی عمومی ممکن است هستی‌بخشی به نیست‌ها، بهبود بهره‌گیری از هست‌ها یا شکار فرصت‌ها باشد. به طور کلی، خط‌مشی عمومی تصمیمی است که در قبال یک مسئله عمومی اتخاذ می‌شود. خط‌مشی صرفاً اتخاذ تصمیم نیست؛ بلکه فرآیندی است که همه اقدامات لازم از زمان احساس مشکل تا ارزیابی نتایج حاصل از اجرای خط‌مشی را دربرمی‌گیرد. خط‌مشی عمومی با خاصیت تکرار و تداوم خود، نوعی هماهنگی را میان بخش‌ها و سازمان‌های مختلف به وجود می‌آورد و وحدت ملی را ممکن می‌سازد. از نظر بروکس خط‌مشی عمومی چارچوب گسترده‌ای از ایده‌ها و ارزش‌ها است که در آن چارچوب تصمیم‌هایی اتخاذ شده و کنش‌ها یا واکنش‌هایی صورت می‌پذیرد و از سوی دولت‌ها مورد پیگیری واقع می‌شود (Danaeifard, 2016).

خط‌مشی توسعه کارآفرینی

خط‌مشی کارآفرینی موضوع جدیدی است که به تازگی وارد سیستم خط‌مشی‌گذاری دولت‌ها شده است؛ از این رو، همچنان بر سر ابعاد و عناصر اصلی آن توافق وجود ندارد. به اعتقاد پژوهشگران، ظهور خط‌مشی کارآفرینی واکنشی به تغییر جهت از اقتصاد مدیریت شده به اقتصاد کارآفرینانه است (Imani et al., 2017). سیاست‌ها یا خط‌مشی‌های توسعه کارآفرینی در جهت تشویق کارآفرینی هستند و در مراحل پیش از شروع، هنگام شروع و پس از شروع فرآیند کارآفرینانه، مدنظر قرار می‌گیرند و بر ایجاد انگیزش، فرصت و مهارت تأثیر دارند (Davari et al., 2018). خط‌مشی‌های دولتی توسعه کارآفرینی را می‌توان در چهار دسته اصلی قرار داد: خط‌مشی کل‌گرا، خط‌مشی تأسیس شرکت جدید، خط‌مشی تمرکز بر گروه‌های خاص و خط‌مشی توسعه شرکت‌های کوچک و متوسط. هریک از این خط‌مشی‌ها از لحاظ هدف، تمرکز، رویکرد و ساختار با یکدیگر متفاوت هستند و مجموعه‌ای از محدودیت‌ها یا چالش‌ها را به وجود می‌آورند (Hosseini et al., 2019).

هرچند کارآفرینی یکی از اولویت‌های اصلی سیاست‌گذاران دولتی است؛ اما تدوین سیاست‌گذاری‌های کارآفرینی در مراحل تکامل اولیه و ابتدایی خود قرار دارند. به عقیده گابرو و هوفمن شرایط توسعه کارآفرینی شامل مجموعه‌ای از عوامل است که تأثیر مستقیم بر ایجاد شرکت‌های نوپا و رشد شرکت‌ها دارد. پنج عامل کلیدی در زمینه توسعه کارآفرینی عبارت‌اند از: (۱) تقاضای بازار؛ دسترسی کارآفرینان برای فروش محصولات و خدمات به بازارهای داخلی و خارجی؛ (۲) تأمین یا عرضه مهارت؛ داشتن مهارت‌های لازم و دسترسی به مراکز مشاوره برای بهره‌گیری از فرصت‌های دردسترس؛ (۳) ساختار مشوق‌ها و انگیزش؛ هزینه‌ها و مزایای بهره‌گیری از فرصت‌های بازار مانند نظام اداری و مالیاتی مناسب؛ (۴) فرهنگ کارآفرینانه؛ آیا نگرش‌ها و رفتارهای کارآفرینان از لحاظ فرهنگی به کشف فرصت‌های بازار کمک می‌کند؛ (۵) تأمین سرمایه؛ دسترسی کارآفرینان به سرمایه لازم برای

تأسیس یا توسعه کسب‌وکار و دسترسی به وام کسب‌وکار (Entrepreneurship Conditions in Denmark, 2006).

پیشینه پژوهش

آدرتچ و همکارانش الگویی را برای تجزیه و تحلیل عوامل تعیین‌کننده کارآفرینی ارائه دادند که به درک چگونگی به‌کارگیری خطمشی عمومی در جهت ارتقای کارآفرینی کمک می‌کند. این الگو «عرضه کارآفرینی، تقاضای کارآفرینی، دسترسی به دانش و منابع مالی برای کارآفرینان بالقوه، شکل‌دهی ارزش‌های کارآفرینانه در فرهنگ، تقویت ریسک‌پذیری برای کارآفرینی» را به‌عنوان خطمشی دولتی اثرگذار بر فعالیتهای کارآفرینانه ارائه نموده است (Verheul et al., 2002). الگوی خطمشی توسعه کارآفرینی شومپیتر نشان می‌دهد که در این مدل فرصت‌ها به‌صورت دوره‌ای و خارج از یک محدوده اقتصادی، در اثر عواملی از جمله ارائه منابع جدید و نوآوری، پیشرفت‌های تکنولوژیک و توسعه بازارها به‌وجود می‌آیند. شومپیتر معتقد است که تغییرات در تکنولوژی، نیروهای سیاسی، قوانین، عوامل اقتصاد کلان و روندهای اجتماعی، اطلاعات جدیدی را خلق می‌کند که کارآفرینان می‌توانند با استفاده از آن‌ها منابع را به‌روش جدیدی ترکیب کنند و ترکیبات ارزشمندتری را خلق کنند (Aliabadi et al., 2019).

مدل یورواستات به‌منظور یکسان‌سازی و سنجش‌پذیری کارآفرینی بین کشورهای مختلف به‌وسیله احمد و هوفمن تدوین شده است. این مدل چارچوبی ساده برای جمع‌آوری داده‌های سازگار، قابل‌مقایسه و مرتبط فراهم می‌کند و دامنه و طیفی از شاخص‌ها را شامل می‌شود که هریک از آن‌ها بخشی از تصویر کلی سنجش کارآفرینی را نشان می‌دهد. در این مدل به‌منظور سنجش کارآفرینی سه جریان مجزا، ولی مرتبط را می‌توان شناسایی کرد که در تدوین و ارزیابی معیارهای خطمشی مهم هستند. این سه جریان در سطح ملی شامل عوامل تعیین‌کننده کارآفرینی، عملکرد کارآفرینانه و پیامدهای کارآفرینی هستند. عوامل تعیین‌کننده، منعکس‌کننده عوامل کلیدی هستند که عملکرد کارآفرینانه را تحت‌تأثیر قرار می‌دهند. عملکرد کارآفرینانه، شاخص‌های هدف را منعکس می‌کند که سیاست‌گذاران معتقدند بر اهداف نهایی تأثیر دارند (Ahmad & Hoffman, 2008).

حسینی و کشاورز (Hossein & Keshavarz, 2018) عوامل مؤثر بر کارآفرینی را در سه دسته ساختاری، زمینه‌ای و رفتاری شناسایی کردند که عوامل ساختاری (ساختار نهادی و سازمان)، زمینه‌ای (زیرساخت‌ها، ارتباطات، دسترسی به منابع) و رفتاری (فرهنگ، ابزارهای حمایتی، ریسک‌پذیری، ویژگی‌های روان‌شناختی) تأیید شده است. باصولی و همکاران (Basouli et al., 2019) در پژوهش خود در زمینه توسعه کارآفرینی گردشگری فرهنگی به این نتایج دست یافتند که سه متغیر عوامل رفتاری (توانمندسازی و توجه به ویژگی‌های روان‌شناختی کارآفرینان)، ساختاری (توسعه زیرساخت‌ها و حمایت دولت و...)، بسترها و شرایط محیطی (بسترسازی و تبدیل ایده به عمل) بر توسعه کارآفرینی مؤثرند. جمشیدی و همکاران (Jamshidi et al., 2015) عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی را عوامل اقتصادی، فردی، اجتماعی- فرهنگی، زیرساختی و آموزشی معرفی کردند. رکن‌الدین افتخاری و سجاسی قیداری (Rokneddin Eftekhari & Sojasi Qeidari, 2010) در تحلیل ابعاد و عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی کشاورزی دریافتند که عوامل اقتصادی، محیطی، زیرساختی، اجتماعی و نهادی بر توسعه کارآفرینی مؤثرند.

علوی‌زاده (Alavizade, 2018) در بررسی توسعه کارآفرینی به مؤلفه‌های ویژگی‌های فردی، نهادی، زیرساختی، فرهنگی- اجتماعی، اقتصادی و آموزشی اشاره کرده است. امیدپور و همکاران (Omidpour et al., 2019) در پژوهش خود نشان دادند که ارتباط مؤلفه زیرساختی با توسعه کارآفرینی مستقیم و تأثیرگذاری آن بیشتر از دیگر مؤلفه‌های اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و ویژگی‌های فردی است؛ ویژگی‌هایی که ارتباطی غیرمستقیم و اثرگذاری پایین‌تری نسبت به مؤلفه زیرساختی در توسعه کارآفرینی ناحیه دارند. شرقی و همکاران (Sharghi et al., 2020) در پژوهشی با عنوان ارائه مدلی برای بهبود توسعه کارآفرینی روستا به این نتیجه دست یافتند که عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی شامل عوامل اقتصادی، آموزشی و نهادی است و عامل اقتصادی بیشترین تأثیر را بر توسعه کارآفرینی دارد. لعلی‌سرابی و همکاران (Lali Sarabi et al., 2012) در پژوهشی بیان کردند که عوامل ساختاری، رفتاری و زمینه‌ای بیشترین رابطه را با رفتار کارآفرینانه دارند. علایی (Alaei, 2014) در بررسی مؤلفه‌های مؤثر بر کارآفرینی به بررسی مدل سه‌شاخگی درحوزه کارآفرینی پرداخته است و در پژوهش خود نشان داده است که مؤلفه‌های ساختاری، زمینه‌ای، رفتاری بر کارآفرینی کارکنان شاغل در ستاد مرکزی وزارت تعاون مؤثر هستند.

پیچ و همکاران (page et al., 2017) سیاست‌های توسعه کارآفرینی و کسب‌وکارهای کوچک و متوسط را مورد ارزیابی قرار دادند و به تأثیر نقش دولت و نهادهای بخش عمومی در گسترش کسب‌وکارها اشاره کردند. نتایج پژوهش نشان داده است که عوامل بخش عمومی از عوامل مؤثر بر توسعه فرصت‌های کارآفرینی است. وانگ و همکاران (Wang et al., 2013) در تحقیق خود، عوامل اقتصادی-اجتماعی، عوامل نهادی، روابط و هماهنگی نهادها را در اجرای خطمشی‌های کارآفرینی مؤثر دانستند و بر اهمیت نهادهای بخش عمومی در اجرای خطمشی‌ها تأکید داشتند. هنریکسون و استنکولا (Henrekson & Stenkula, 2010) در پژوهش خود باهدف تشویق کارآفرینی خطمشی‌های توجیه به سیستم سیاسی، اقتصادی و فرهنگی هر کشور، تسهیل راه‌اندازی و رشد کسب‌وکار، پاداش به فعالیتهای کارآفرینانه اثربخش (مانند حقوق مالکیت، نظام مالیات)، ممانعت از فعالیتهای غیراثربخش (مانند قانون ورشکستگی)، انگیزه‌هایی برای حفظ و نگهداری افراد آینده‌دار مانند حقوق مالکیت معنوی و تجارت و قانون را پیشنهاد کرده‌اند. آریفین و همکاران (Ariffin et al., 2020) در پژوهشی با عنوان «تقویت چارچوب توسعه کارآفرینی زنان: شکاف و چالش‌ها و سیاست‌ها و نهادها در جامعه مالزی» نشان دادند که به‌طور کلی، بهبود بخش کارآفرینی زنان در مالزی به محیط کلی توانمندی نیاز دارد که فرصت‌های توسعه را برای زنان کارآفرین فراهم کند. از نظر نویسندگان، محیط کلی توانمندی عبارت است از: ثبات سیاسی و اجتماعی مساعد، زیرساخت فیزیکی، ثبات اقتصاد کلان، سیستم مالی کارآمد، بازار رقابتی، تغییر در بخش خصوصی، چارچوب قانونی مناسب، چارچوب سیاست حمایتی و دسترسی به منابع و پشتیبانی. واکاوی مبانی نظری و پیشینه تجربی پژوهش نشان می‌دهد که موضوعات خطمشی توسعه کارآفرینی از زوایای مختلف بررسی شده‌اند؛ ولی پژوهشی در رابطه با الگوی خطمشی توسعه کارآفرینی در کمیته امداد امام خمینی (ره) انجام نشده است؛ لذا با توجه به نقش گسترده کمیته امداد امام خمینی (ره) در ارتقای سطح آگاهی‌های فرهنگی، علمی و مهارت‌های فنی و حرفه‌ای مددجویان، افزایش توان اقتصادی افراد و خانواده‌های تحت پوشش و شناسایی منابع و امکانات بالقوه و بالفعل مناطق مختلف کشور به‌منظور بهره‌گیری در جهت توسعه فرصت‌های شغلی، در این پژوهش تلاش شده است تا الگوی خطمشی‌گذاری توسعه کارآفرینی در کمیته امداد امام خمینی (ره) که شامل عواملی جامع و کامل و مبتنی بر عمل است، ارائه گردد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و روش تحقیق به‌صورت کیفی بود. به‌منظور شناسایی عوامل تشکیل‌دهنده الگوی خطمشی‌گذاری توسعه کارآفرینی با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه با خبرگان حوزه کارآفرینی در استان سیستان و بلوچستان، اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری شد. جامعه مورد مطالعه پژوهش پانزده نفر از خبرگان در حوزه کارآفرینی شامل مدیران و مسئولین باتجربه و با سابقه در کمیته امداد امام خمینی (ره) استان سیستان و بلوچستان و چند نفر از استادان حوزه کارآفرینی در استان سیستان و بلوچستان بودند که به کمک روش نمونه‌گیری هدفمند (گلوله برفی) انتخاب شدند. مشخصات جامعه مورد مطالعه در جدول ۱، ارائه شده است.

جدول ۱. مشخصات کارشناسان

کارشناسان	تحصیلات	تعداد (نفر)
عضو هیئت علمی دانشگاه و مؤسسه پژوهشی در حوزه کارآفرینی	دکتری	۳
مدیران و مسئولین باتجربه و با سابقه کمیته امداد	دکتری و کارشناسی ارشد	۴
کارآفرینان خبره در حوزه کارآفرینی	کارشناسی ارشد	۳
کارشناسان عالی حوزه اشتغال در کمیته امداد	کارشناسی ارشد	۳
دانشجویان دکتری در حوزه کارآفرینی	دکتری	۲

در این پژوهش با استفاده از الگوهای خط‌مشی توسعه کارآفرینی (الگوی خط‌مشی‌های توسعه کارآفرینی سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه، الگوی گابرو و هوفمن، الگوی آدرتچ، الگوی هال و راسل، الگوی پنگ و لی، الگوی ردفورد، الگوی هنریکسون و استنکولا، الگوی آتلانتیک کانادا، الگوی مطالعه تطبیقی کشورها، الگوی آنکتاد، الگوی دیده‌بان جهانی کارآفرینی، الگوی جهانی ارزیابی کارآفرینی، الگوی بانک جهانی، الگوی خط‌مشی‌های توسعه کارآفرینی چهارگانه، الگوی ورهال و همکاران، الگوی ارتقای کارآفرینی در ایران، الگوی سازمان‌های مسئول توسعه کارآفرینی ایران، الگوی دنیس، الگوی یورواستات، الگوی خط‌مشی‌های خرد و کلان توسعه کارآفرینی، الگوی شومپیتر، الگوی نیاوالی و فوگل، الگوی نیلی در سند توسعه صنعتی کشور، الگوی استیونسون و لندستروم و پژوهش‌های انجام‌شده)، مدل مفهومی اولیه شناسایی گردید. شاخص‌ها با استفاده از تکنیک تحلیل مضمون کدگذاری شدند و کدهای تفسیری (مؤلفه‌ها) و کدهای فراگیر (ابعاد) جمع‌آوری شدند، سپس با استفاده از رویکرد دلفی عوامل شناسایی شده به تأیید خبرگان رسید.

به‌منظور افزایش روایی سعی شد از کارشناسانی استفاده شود که علاوه بر داشتن تخصص در حوزه پژوهش، از انگیزه و تمایل کافی برای مشارکت برخوردار هستند. برای بررسی روایی، از روایی محتوا و تأیید مؤلفه‌ها توسط اساتید و کارشناسان استفاده شد و تلاش گردید در هر مرحله از گردآوری و تحلیل داده‌ها و طبقه‌بندی آن‌ها و چگونگی مشتق شدن مضامین، مواردی که نیاز به تغییر داشتند، با استفاده از نظرات اساتید و خبرگان، اصلاح شوند. در نتیجه، دیدگاه خبرگان در خلال پژوهش اعمال گردید و قابلیت اعتماد پژوهش تأیید شد. برای رسیدن به اتفاق نظر بین خبرگان، از روش دلفی استفاده شد. در دور نخست دلفی، نظر خبرگان نسبت به تناسب منطقی بین مضامین فراگیر و مضامین تفسیری خط‌مشی توسعه کارآفرینی در کمیته امداد سنجیده شد. در دور دوم، مجموعه مضامین تفسیری که در دور اول پیشنهاد شده بود به همراه مضامین توصیفی برای نظرسنجی درمورد اهمیت آن‌ها به اعضای منتخب داده شد. در دور سوم، علاوه بر نظر مرحله قبل هر عضو، میانگین نظرات سایر اعضا در اختیار آن‌ها قرار گرفت و از هر عضو مجدداً نظرخواهی گردید. پس از طی سه دور و دستیابی به اتفاق نظر، روش دلفی به پایان رسید.

ضریب کندال برای تشخیص میزان هماهنگی در دسته‌های مرتبط با N شی یا فرد به کار گرفته می‌شود. در روش دلفی نیز از این ضریب برای بررسی هماهنگی اعضای پانل استفاده می‌شود. با استفاده از ضریب کندال می‌توان همبستگی میان K رتبه را به دست آورد. ضریب کندال جهت بررسی‌های مربوط به «روایی میان داوران» مؤثر واقع می‌شود. این ضریب نشان‌دهنده آن است که افرادی که چند متغیر را براساس اهمیت ارزیابی نموده‌اند، با هم دارای توافق نظر هستند. ضریب کندال با استفاده از رابطه (۱) محاسبه می‌شود.

$$W = \frac{s}{\frac{1}{12} k^2 (N^3 - N)} \quad \text{رابطه ۱}$$

که در آن حاصل جمع مربعات انحراف‌های R_j از میانگین R_j با استفاده از رابطه (۲) به دست می‌آید.

$$S = \sum \left(R_j - \frac{\sum R_j}{N} \right)^2 \quad \text{رابطه ۲}$$

R_j = مجموع رتبه‌های مربوط به یک عامل

K = تعداد مجموعه‌های رتبه‌ها (تعداد داوران)

N = تعداد عوامل رتبه‌بندی شده

$\frac{1}{2} k^2 (N^3 - N)$ = حداکثر حاصل مربعات انحراف‌ها از میانگین R_j

میزان این ضریب در بازه صفر و یک است. زمان توافق کامل بین اعضای پانل برابر با یک و در صورت نبود هماهنگی برابر با صفر است (zar, 1999).

روش تحلیل مضمون: تحلیل مضمون روشی برای تشخیص، تجزیه و تحلیل و ارائه الگوها و مضامین اطلاعات و داده‌هاست. در روش تحلیل مضمون، آنالیز داده‌ها بر مبنای کدگذاری انجام می‌پذیرد. این روش، داده‌ها را به داده‌های غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند و فرآیندی برای تجزیه و تحلیل و کدگذاری داده‌های کیفی است؛ این کار ممکن است با فهرستی از مضامین، الگوی پیچیده‌ای از مضامین، شاخص‌ها یا ویژگی‌های مرتبط با هم صورت گیرد. مضمون یا تم بیانگر اهمیت داده‌ها در مورد سؤال‌های تحقیق است و تاحدی معنی و مفهوم الگوی مجموعه‌ای از داده‌ها را نشان می‌دهد. از آنجاکه تحلیل مضمون، تحلیلی کیفی است، پاسخ روشن و صریحی در مورد تعداد داده‌های مناسب و مورد نیاز که بروی مضمون یا اطلاق آن دلالت نماید، وجود ندارد. به طور آرمانی مضمون را می‌توان در چندین مورد از مجموع داده‌ها مشاهده کرد، اما آنچه اهمیت دارد، معنا و مفهوم مضمون است (Braun & Clarke, 2006). تحلیل مضمون می‌تواند به بهترین وجه، بسیاری از اهداف مورد نظر پارادایم‌های تفسیری و تأویلی را برآورده سازد. استخراج متن و الگوسازی معنایی از جمله این اهداف است. این رویه تحلیل به خلاقیت محقق در جریان داده‌کاوی ارج می‌نهد، بدین معنا که محقق می‌تواند شیوه و مراحل خاص خود را دنبال کرده و به غنای این شیوه بی‌افزاید (Mohammadpour, 2011). کینگ و هاروکز در سال ۲۰۱۰ با بررسی و جمع‌بندی تلاش‌های دیگر پژوهشگران تحلیل مضمونی، فرآیندی سه مرحله‌ای را برای تحلیل مضمون ارائه داده‌اند که در این تحقیق نیز از این فرآیند استفاده شده است. این فرآیند شامل سه مرحله کدگذاری توصیفی، کدگذاری تفسیری و مضامین فراگیر است.

کدگذاری توصیفی: در این مرحله، هدف تشخیص بخش‌هایی از داده‌های موجود است که قادر هستند در دست‌یابی به اهداف تحقیق کمک‌کننده باشند. هدف در مرحله کدگذاری توصیفی، بیان نکات مهم داده‌هاست و نه تفسیر معنی. پس ابتدا باید داده‌ها به دقت و بارها و بارها بررسی شوند تا فضای کلی آن‌ها مشخص گردد. مرحله بعدی، شناسایی مواردی از داده‌ها است که می‌توانند در پژوهش یاری‌گر باشند. همچنین استفاده از توضیحی کوتاه برای قسمت‌هایی از داده‌ها که مهم هستند، ضروری است. نحوه انجام این کار به محقق بستگی دارد. محقق می‌تواند در کنار متن از یادداشت یا شماره‌گذاری استفاده نماید. گام نهایی، استفاده از توضیح‌های اولیه برای تشخیص کدهای توصیفی است. ضروری است این کدها به داده‌های اولیه نزدیک باشد و تفسیری در مورد آن‌ها صورت نگیرد. لزومی ندارد که به هر قسمت از داده‌ها یک کد توصیفی اختصاص یابد. هنگام خواندن یادداشت‌های اولیه ممکن است تعدادی از آن‌ها به کار پژوهش مربوط نباشند که از فرآیند تحقیق حذف می‌شوند. کدهای توصیفی باید با عبارات کوتاه مشخص شوند و تلاش گردد این عبارات، واضح و مشخص باشند. گاهی امکان دارد به یک قسمت از داده‌ها چند کد توصیفی نسبت داده شود، این موضوع اجتناب‌ناپذیر است؛ زیرا محقق می‌خواهد به جریان آزادی از میان داده‌ها برسد. زمانی که کدهای توصیفی در داده‌ها مشخص شدند، لازم است با بررسی مجدد، در صورت امکان برخی داده‌ها را به دلیل هم‌پوشانی زیاد، درهم ادغام کرد. بعد از کدگذاری توصیفی هر متن، باید به سراغ متن بعدی رفت و همین الگو را ادامه داد.

کدگذاری تفسیری: این مرحله فراتر از توصیف است و تمرکز اصلی بر تفسیر معانی قرار دارد که با ترکیب کدهایی توصیفی انجام می‌گیرد. در این مرحله ممکن است پژوهشگر به تعریف یک کد تفسیری اقدام نماید که کدهای توصیفی آن موجود نیست. جهت دسته‌بندی در کدگذاری تفسیری، باید از تئوری‌ها و فرضیات خودداری کرد. در این مرحله، جهت‌دهی ذهن توسط رشته تخصصی محقق چالشی عمده است. آنچه در کدگذاری تفسیری مهم است توجه به عدم هم‌پوشانی و شباهت کدهای تفسیری است. با خاتمه یافتن کدگذاری تفسیری یک مجموعه از داده‌ها، مجموعه بعدی بررسی می‌شود و کدهای تفسیری حاصله تحلیل می‌گردند. می‌توان تعدادی از کدهای توصیفی را به کدهای تفسیری قبلی اضافه کرد. برای درک زمان انجام این کار، باید به پرسش‌های پژوهش توجه کرد.

کدگذاری فراگیر: در این مرحله، مضامین کلی که مباحث اساسی پژوهش را روشن می‌کنند، مشخص می‌شوند. این مضامین براساس کدهای تفسیری ساخته می‌شوند ولی از نظر انتزاعی در سطح بالاتری از کدهای تفسیری واقع شده‌اند. در کدگذاری فراگیر می‌توان از تئوری‌های خاصی که مبنای پژوهش را می‌سازند، بهره گرفت. باید گفت این موضوع زمانی صورت می‌گیرد که تئوری موردنظر به وسیله کدهای مراحل قبل پشتیبانی شود. فراوانی مضامین فراگیر تاحدامکان باید کم باشد. این کدها باید توسط حداقل داده‌ها حمایت شود، اما اگر به فرآیند کار مربوط می‌شود، استناد کدها به هر میزان داده مورد قبول است (kamali, 2018).

یافته‌ها

از آنجایی که در پژوهش حاضر از روش کیفی استفاده شده است و هدف شناسایی عوامل تشکیل‌دهنده الگوی خطمشی توسعه کارآفرینی در کمیته امداد است، به منظور استخراج این عوامل از مطالعات کتابخانه‌ای و الگوهای خطمشی توسعه کارآفرینی در ادبیات پژوهش و مصاحبه بهره گرفته شد. حاصل این مرحله استخراج ۱۳۲ شاخص و نوزده مؤلفه و چهار متغیر است که با استفاده از روش دلفی صحت و کفایت داده‌ها مورد نظرسنجی خبرگان قرار گرفت و پس از اجرای سه دور دلفی اتفاق نظر میان اعضای دلفی صورت گرفت و اجرای روش دلفی به پایان رسید و مدل نهایی پژوهش ترسیم گردید.

دور اول اجرای دلفی

در دور اول دلفی پرسش‌نامه‌ای در قالب نوزده مؤلفه و چهار بعد اصلی که برگرفته از مطالعات کتابخانه‌ای و الگوهای خطمشی‌گذاری توسعه کارآفرینی است در میان اعضا توزیع گردید که طبق نظر اعضا مؤلفه‌ها و ابعاد اصلی با یکدیگر متناسب بوده و از جامعیت کامل برخوردار هستند. ضریب کندال این پرسشنامه ۰/۷۷۵ است که این مقدار از ۰/۷ بیشتر است و این امر نشان‌دهنده توافق میان اعضای دلفی است. در جدول ۲، مقدار ضریب کندال ارائه شده است.

جدول ۲. ضریب کندال دور اول دلفی

فراوانی (N)	ضریب کندال	Chi-Square	درجه آزادی (df)	سطح معناداری
۱۵	۰/۷۷۵	۲۲۰/۸۸۲	۱۹	۰/۰۰۰

دور دوم اجرای دلفی

در دور دوم دلفی پرسش‌نامه‌ای در قالب نوزده مؤلفه و ۱۳۲ سنجه میان اعضا توزیع گردید تا اعضا نظرات خود را درخصوص تناسب مؤلفه‌ها و سنجه‌ها اعلام نمایند و به هر سنجه براساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت امتیاز دهند. در جدول ۳، ضریب کندال دور دوم روش دلفی ارائه شده است. مقدار ضریب کندال پرسشنامه ۰/۶۹۹ به دست آمده که این مقدار از ۰/۷ کمتر است.

جدول ۳. ضریب کندال دور دوم دلفی

فراوانی (N)	ضریب کندال	Chi-Square	درجه آزادی (df)	سطح معناداری
۱۵	۰/۶۹۹	۱۸۸/۵۹	۱۸	۰/۰۰۰

دور سوم اجرای دلفی

در دور سوم دلفی پرسش‌نامه‌ای که حاوی میانگین نظرات قبلی و فعلی اعضای دلفی است در اختیار اعضا قرار گرفت. مطابق جدول ۴، مقدار ضریب کندال ۰/۷۳۹ به دست آمد که از ۰/۷ بیشتر است و نشان‌دهنده توافق اعضای دلفی است. اجرای روش دلفی در مرحله سوم به پایان رسید.

جدول ۴. ضریب کندال دور سوم دلفی

فراوانی (N)	ضریب کندال	Chi-Square	درجه آزادی (df)	سطح معناداری
۱۵	۰/۷۲۹	۱۹۶/۷۹	۱۸	۰/۰۰۰

نتایج روش تحلیل مضمون

در جدول ۵، مضامین توصیفی ارائه شده است.

جدول ۵. مضامین توصیفی (گویه‌های پژوهش)

عنوان کد	کد	الگو	منبع
A1	نیاز مددجویان به استقلال و توانایی پذیرش انتقادات و راهنمایی‌های دیگران	الگوی توسعه کارآفرینی در بین مددجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره)	Valikhani & Valiei (2020)
A2	نیازهای بازاریابی اعم از آگاهی از بازار و اطلاعات به‌روز از بازار، فناوری و تجارت الکترونیک، برنامه‌ریزی برای توسعه فعالیت کارآفرینانه مددجویان	الگوی توسعه کارآفرینی در بین مددجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره)	Valikhani & Valiei (2020)
A3	نیازهای مشاوره‌ای مددجویان شامل آشنایی با روش‌های کسب‌وکار، تشخیص منابع و فرصت‌های تجاری، مشاوره‌های فنی و تخصصی، مشاوره برای جذب سرمایه‌گذار	الگوی توسعه کارآفرینی در بین مددجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره)	Valikhani & Valiei (2020)
A4	تسهیل قوانین و رویه‌های اداری برای حمایت از فعالیت‌های کارآفرینانه مددجویان و تسهیل فرآیند تأسیس شرکت و مشاوره‌های مرتبط با آن	شرکت‌های کوچک و متوسط پویا، کارآفرینی چهارگانه و حمایت و تشویق کارآفرینی	OECD (2004); OECD (2005); Hosseini et al. (2019)
A5	رفع موانع بازار و دسترسی به بازارهای بین‌المللی برای مددجویان	کابرو و هوفمن	Entrepreneurship Conditions in Denmark (2006)
A6	گرایش به ایجاد تفکر کارآفرینی و ایجاد خودباوری و اعتمادبه‌نفس در مددجویان کارآفرین	یورواستات	Ahmad & Hoffman (2008)
A7	حمایت از تولیدات و محصولات فرهنگی کارآفرینان تحت پوشش کمیته امداد	شومپتر	Schumpeter (1997)
A8	استفاده از شبکه‌های اجتماعی و برنامه‌های اطلاع‌رسانی (تلویزیون، مطبوعات، سمینارها، اینترنت و...) در جهت الگوسازی و ذهنیت‌سازی مددجویان کارآفرین	ارتقای کارآفرینی در ایران، سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه	Danaeifard et al. (2007) Danaeifard (2010)
A9	توسعه کارآفرینی از طریق گسترش ارزش‌های کارآفرینی در بین مددجویان کارآفرین و عجن‌شدن فرهنگ با کارآفرینی و نوآوری در کمیته امداد	پنگ و لی، مطالعه تطبیقی کشورها	Golden et al. (2003) Lundstrom & Stevenson (2005)
A10	استفاده از رسانه‌های گروهی برای ترویج کارآفرینی (حضور، رایانه‌ای و...) در بین مددجویان	ارتقای کارآفرینی در ایران، سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه	Danaeifard et al. (2007) Danaeifard (2010)
A11	تسهیل نوآوری به‌وسیله حمایت بیشتر از فناوری اطلاعات و ارتباطات و ترویج شبکه‌های بین شرکت‌ها برای تسهیل فرآیند کارآفرینی مددجویان کارآفرین	آنکتاد	unctad (2012)
A12	توزیع عادلانه منابع، امکانات و اطلاعات برای تشخیص و بهره‌برداری از فرصت‌ها و عدم وجود تبعیض در حمایت‌های دولت از مددجویان کارآفرین	مطالعه تطبیقی کشورها	Lundstrom & Stevenson (2005)

جدول ۵. مضامین توصیفی (گویه‌های) پژوهش

عنوان کد	کد	الگو	منبع
A13	حمایت از فرآیند تجاری‌سازی مطالعات و پژوهش‌های دانشگاهی در زمینه کارآفرینی برای کمک به کارآفرینان تحت پوشش کمیته امداد	کارآفرینی چهارگانه	Hosseini et al. (2019)
A14	برقراری دوره‌های آموزشی کارآفرینی در رسانه‌های استانی و ملی برای پایداری روحیه کارآفرینی مددجویان	ارتقای کارآفرینی در ایران	Danaeifard et al. (2007)
A15	تسهیل امکانات تحقیق و توسعه برای مددجویان کارآفرین و ترویج امور پژوهشی مربوط به آنان	هنریکسون و استنکولا، یورواستات	Henrekson & Stenkula (2010); Ahmad & Hoffman (2008)
A16	پیش‌بینی منابع و امکانات موردنیاز جهت طرح‌های کارآفرینی مددجویان	یورواستات	Ahmad & Hoffman (2008)
A17	پیش‌بینی بازار هدف در جهت کمک به کارآفرینان تحت پوشش کمیته امداد	یورواستات	Ahmad & Hoffman (2008)
A18	دسترسی به اطلاعات برای مددجویان کارآفرین بالقوه و ایجاد سیستم‌های خاص (اطلاعات تجاری مرتبط، بازار، قوانین تعرفه‌ها)	آدرتج، استیونسون و لندستروم، شرکت‌های کوچک و متوسط پویا، ورهال و همکاران	Verheul et al. (2002); OECD (2004); OECD (2005)
A19	قراردادن دروس کارآفرینی در تمام رشته‌های دانشگاهی به‌جای ایجاد صرف یک رشته دانشگاهی مستقل	مطالعه تطبیقی کشورها، یورواستات، ارتقا کارآفرینی	Ahmad & Hoffman (2008) Danaeifard et al. (2007)
A20	استفاده از امکانات بخش خصوصی و تشکلهای مردم‌نهاد در راستای ارائه آموزش‌های مؤثر کارآفرینی به مددجویان	مطالعه تطبیقی کشورها و یورواستات	Lundstrom & Stevenson (2005); Ahmad & Hoffman (2008)
A21	افزایش دسترسی مددجویان کارآفرین به منابع مالی (از طریق تشویق استقراض، دسترسی به وام، بازارهای سهام، مالیات بر ثروت)	سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه، گابرو و هوفمن، ردفور، آنکتاد، یورواستات، استیونسون و لندستروم	Ahmad & Hoffman (2008); Lundstrom & Stevenson (2005)
A22	فراهم‌سازی سرمایه اولیه و راه‌اندازی کسب‌وکار باهدف افزایش منابع مالی مددجویان کارآفرین جدید و شرکت‌های نوپا	مطالعه تطبیقی کشورها	Lundstrom & Stevenson (2005)
A23	مشاوره‌های مالی (در زمینه تسهیلات دولتی و تسهیلات پشتیبانی بیمه‌ای و مالیاتی)، فنی و حقوقی از طریق راه‌اندازی واحد مشاوره به‌صورت تلفنی یا حضوری	کارآفرینی چهارگانه	Hosseini et al. (2019)
A24	بازدید از طرح‌های موفق موجود در منطقه جهت استفاده و تبادل تجربیات در بین مددجویان کارآفرین	آنکتاد	unctad (2012)
A25	ایجاد مؤسسه تخصصی پژوهش و مشاوره کارآفرینی به‌منظور تأمین نیاز اطلاعاتی، فنی، محتوایی و پشتیبانی کسب‌وکارها و فعالیت‌های کارآفرینی و حل مشکلات مددجویان کارآفرین	نیلی در سند توسعه صنعتی کشور	Nili & Dargahi (2004)
A26	هدایت مددجویان کارآفرین برای پیاده‌سازی طرح‌های کوچک اقتصادی در چارچوب مدل‌های موفق انفرادی	آنکتاد	unctad (2012)
A27	ایجاد یک کمیته مشورتی متشکل از مدیران کسب‌وکار و آموزش جهت حذف موانع موجود بر سر راه ارتقا کارآفرینی مددجویان	آنکتاد	unctad (2012)

جدول ۵. مضامین توصیفی (گویه‌های) پژوهش

عنوان کد	کد	الگو	منبع
A28	برگزاری کارگاه‌های آموزشی موردنیاز برای ارتقای مهارت شغلی مددجویان و ورود به عرصه کارآفرینی	یورواستات	Lundstrom & Stevenson (2005)
A29	تشویق کارآفرینی توسط دولت (برگزاری جایزه‌های محلی) و تسهیل حضور مددجویان در دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی بین‌المللی	سازمان‌های مسئول توسعه کارآفرینی ایران، کارآفرینی چهارگانه	Davari & Rezaei (2006); Hosseini et al. (2019)
A30	پرداخت اعتبارات و وام‌های ضروری و بدون سود و شرایط آسان وثیقه یا ضامن برای گرفتن وام	سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه، گابرو و هوفمن، ردفورد، آنکتاد، یورواستات	Redford (2012); unctad (2012); Lundstrom & Stevenson (2005); OECD (2004); OECD (2005)
A31	همکاری با وزارتخانه‌های ذی‌ربط، بانک‌ها و سازمان‌های خدمات‌دهنده و راهنمایی مددجویان در زمینه استفاده از تسهیلات بانکی و همکاری بانک‌های عامل	شرکت‌های کوچک و متوسط پویا	OECD (2004); OECD (2005)
A32	وجود نهادهای میانجی در تنظیمات نهادی و توانمندسازی مددجویان، دانشگاه‌ها، مراکز تحقیقاتی، پارک‌های علم و فناوری و...	نیلی	Nili & Dargahi (2004)
A33	آموزش مددجویان کارآفرین جهت افزایش کیفیت کارآفرینی	ردفورد	Redford (2012)
A34	ارزیابی محصولات تولیدی کارآفرینان تحت پوشش کمیته امداد در بازار و ارزیابی بازار هدف	ردفورد	Redford (2012)
A35	رشد و ارتقا دانش و مهارت‌های کارآفرینی و تجربیات تخصصی مددجویان کارآفرین (دانش مالی، دانش سرمایه‌گذاری، دانش فناوری اطلاعات و ارتباطات و...)	ارتقای کارآفرینی در ایران	Danaeifard et al. (2007)
A36	برنامه‌های آموزشی از قبیل خلاقیت، ابتکار، شناسایی فرصت‌ها و استفاده درست از آن‌ها، استقلال و تعهد نسبت به کار، بهبود انگیزش و تمایلات فردی برای کارآفرین شدن و تمایل به مخاطره‌پذیری و حل مشکلات	گابرو و هوفمن، هنریکسون و استنکولا	Entrepreneurship Conditions in Denmark (2006); Henrekson & Stenkula (2010)
A37	آشنایی مددجویان مستعد کارآفرینی با سیستم‌های جدید و تکنولوژی و روندهای صنعتی روز دنیا	ردفورد	Redford (2012)
A38	توسعه فرهنگ مطالعه و بهره‌مندی از وسایل ارتباط جمعی، آشنایی مددجویان کارآفرین با کارآفرینان موفق و الگوسازی از آنان و استفاده از تجربه موفق آنان	ردفورد	Redford (2012)
A39	پشتیبانی فنی و تدارکاتی نهادها از مددجویان کارآفرین	آدرتج	Verheul et al. (2002)
A40	در اختیار گذاشتن منابع جدید و نوآوری‌های روز و تکنولوژی‌های جدید و گران‌قیمت برای کارآفرینان	شومپتر، شرکت‌های کوچک و متوسط پویا	Schumpeter (1997) OECD (2004); OECD (2005)
A41	ایجاد تنوع بیشتر در طرح‌های کارآفرینی با رویکرد فناوری جدید متناسب با امکانات و استعداد مددجویان	دیده‌بان جهانی کارآفرینی	Acs & Szerb (2007)
A42	جذب و توسعه فناوری نوین و کمک به ارتقا و انتقال فناوری در فعالیتهای کارآفرینی مددجویان کارآفرین	نیلی در سند توسعه صنعتی کشور، شومپتر، دیده‌بان جهانی کارآفرینی	Nili & Dargahi (2004) Schumpeter (1997) Acs & Szerb (2007)
A43	توجه به عوامل روان‌شناختی و شناسایی ویژگی‌های رفتاری مددجویان کارآفرین	دیده‌بان جهانی کارآفرینی	Acs & Szerb (2007)
A44	کمک به نگرش‌ها و رفتارهای کارآفرینان تحت پوشش کمیته امداد از لحاظ فرهنگی به کشف فرصت‌های بازار	گابرو و هوفمن، سازمان‌های مسئول توسعه کارآفرینی ایران	Entrepreneurship Conditions in Denmark (2006)

جدول ۵. مضامین توصیفی (گویه‌های) پژوهش

عنوان کد	کد	الگو	منبع
A45	استفاده از سیستم آموزش و رسانه در جهت اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی مددجویان کارآفرین	آنکتاد	unctad (2012)
A46	تدوین قوانین و مقررات ایمنی، تجاری، قضایی، مالیاتی و گمرکی برای شروع کارآفرینی مددجویان	الگوی توسعه کارآفرینی پنگ و لی، یورواستات، هال و راسل	Golden et al. (2003) Lundstrom & Stevenson (2005)
A47	بهبود محیط برای ورود مددجویان کارآفرین به عرصه کارآفرینی با الزامات قانونی و کاهش موانع نظارتی برای شروع فرایند کسب‌وکار و کمک به ورود، بقا و رشد به‌وسیله کاهش الزامات اداری و نظارتی	مطالعه تطبیقی کشورها و آنکتاد	Lundstrom & Stevenson (2005)
A48	نیازهای آموزشی مددجویان اعم از ایجاد فرصت‌های یادگیری از دیگران، دسترسی به رسانه‌ها، یادگیری مهارت‌های ارتباطی	الگوی توسعه کارآفرینی در بین مددجویان تحت پوشش کمیته امداد	Valikhani & Valiei (2020)
A49	نیازهای ارتباطی مددجویان شامل ایجاد شبکه ارتباط غیررسمی، تشکیل انجمن‌های کارآفرینی، دسترسی به اینترنت و فضای مجازی	الگوی توسعه کارآفرینی در بین مددجویان تحت پوشش کمیته امداد	Valikhani & Valiei (2020)
A50	قوانین مربوط به آموزش کارآفرینی در سیستم آموزشی مددجویان باهدف افزایش تأکید بر روی کارآفرینی در سیستم تحصیلی	الگوی توسعه کارآفرینی مطالعه تطبیقی کشورها	Lundstrom & Stevenson (2005)
A51	ایجاد روحیه ریسک‌پذیری در کارآفرینان تحت پوشش از طریق حمایت اطلاعاتی و آموزش و تقویت ریسک‌پذیری برای کارآفرینی از طریق خط‌مشی مالیاتی	آدرتچ، دیده‌بان جهانی کارآفرینی	Verheul et al. (2002); Acs & Szerb (2007)
A52	ترویج شرکت‌های مبتنی بر تکنولوژی برای کمک به کارآفرینان تحت پوشش کمیته امداد	دنيس	unctad (2012)
A53	ایجاد پل ارتباطی مددجویان با کارآفرینان برتر از طریق فناوری اطلاعات و ارتباطات	ردفورد	Redford (2012)
A54	استفاده از ابزارهای فناوری اطلاعات مانند اپلیکیشن‌ها و رسانه‌های فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی در حوزه کارآفرینی	دیده‌بان جهانی کارآفرینی	Acs & Szerb (2007)
A55	ارائه بسته حمایتی و یارانه‌ای ویژه برای حمایت از فعالیت‌ها و اقدامات کارآفرینانه مددجویان	ارتقای کارآفرینی در ایران	Danaeifard et al. (2007)
A56	مداخله دولت برای تسلط بر شکاف دانش و مشکلات مالی از طریق افزایش منابع اطلاعاتی و مالی برای مددجویان	آدرتچ	Verheul et al. (2002)
A57	دسترسی آسان به زیرساخت‌ها و منابع فیزیکی شامل زیرساخت‌های مخابرات، ارتباطی، فناوری اطلاعات، حمل‌ونقل برای توسعه کارآفرینی در کمیته امداد	شرکت‌های کوچک و متوسط پویا، جهانی ارزیابی کارآفرینی، یورواستات، گابرو و هوفمن	Hindle & Rushworth (2001); Entrepreneurship Conditions in Denmark (2006)
A58	ایجاد محیط مطلوب برای ظهور شرکت‌های جدید تازه‌تأسیس توسط مددجویان کارآفرین	استیونسون و لندستروم	Lundstrom & Stevenson (2007)
A59	ایجاد بستر قانونی خط‌مشی‌های ویژه شرکت‌ها (مالیات، تأمین اجتماعی و...) جهت تسهیل فرایند کارآفرینی	شرکت‌های کوچک و متوسط پویا	OECD (2004); OECD (2005)

جدول ۵. مضامین توصیفی (گویه‌های) پژوهش

عنوان کد	کد	الگو	منبع
A60	آموزش کارآفرینی در بین مددجویان از طریق رسانه‌ها و از راه دور باتوجه به پیشرفت تکنولوژی و اطلاعات (ویدئو، اینترنت، شبکه‌های مجازی سازمانی و...) برای توانمندسازی آنان	سازمان‌های مسئول توسعه کارآفرینی ایران	Davari & Rezaei (2006)
A61	آموزش کارآفرینی در مدارس برای فرزندان خانواده‌های تحت پوشش کمیته امداد از طریق تعبیه کارآفرینی در آموزش و پرورش رسمی و غیررسمی و توسعه برنامه‌های کارآفرینی مؤثر برای پرورش کارآفرینان در آینده	آدرتج، آنکتاد	Verheul et al. (2002)
A62	برگزاری دوره‌های مهارتی و آموزشی جهت توانمندسازی مددجویان کارآفرین در سطوح مدیریتی و آموزش شیوه مدیریت کسب و کارهای جدید	دیدهبان جهانی کارآفرینی	Hindle & Rushworth (2001)
A63	هدایت تحصیلی و شغلی فرزندان خانواده‌های تحت پوشش کمیته امداد و کمک به آن‌ها جهت آمادگی برای ورود به عرصه کارآفرینی	ورهل و همکاران، مطالعه تطبیقی کشورها	Lundstrom & Stevenson (2005)
A64	آموزش، مشاوره، پرداخت تسهیلات، استعدادیابی و نظارت از فرآیندهای کمیته امداد در ایجاد کارآفرینی برای مددجویان کارآفرین	ردفورد	Redford (2012)
A65	اعطای پاداش و تشویق کارآفرینان در حین فرآیند کارآفرینی برای تقویت روحیه کارآفرینان تحت پوشش کمیته امداد	ارتقای کارآفرینی در ایران	Danaeifard et al. (2007)
A66	دسترسی به موقع مددجویان کارآفرین به منابع مالی در حین فرآیند کارآفرینی و افزایش لحظه‌ای سرمایه براساس نیاز تولید	سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه، گابرو و هوفمن، ردفورد، آنکتاد، یورواستات، استیونسون و لندستروم	Redford (2012); Ahmad & Hoffman (2008)
A67	بهره‌گیری از امکانات و حمایت‌های سازمان‌ها و مؤسسات دولتی و خصوصی متولی کارآفرینی و تفاهم‌نامه همکاری به منظور استفاده از ظرفیت‌های آن‌ها	آدرتج	Verheul et al. (2002)
A68	راه‌اندازی تشکلهای کارآفرینی مددجویان در بخش‌ها و مراکز مدیریت کمیته امداد	نیلی در سند توسعه صنعتی کشور	Nili & Dargahi (2004)
A69	تعامل و مشورت با صاحب‌نظران و متخصصان در حوزه کارآفرینی	دیدهبان جهانی کارآفرینی	Acs & Szerb (2007)
A70	شبکه‌سازی و باور به پیوندهای اجتماعی برای شناخت و استفاده از فرصت‌های کارآفرینانه مددجویان	دیدهبان جهانی کارآفرینی	Acs & Szerb (2007)
A71	حمایت‌های مالی و غیرمالی از گروه‌های خاص (افراد تحت پوشش کمیته امداد) و حمایت‌های غیرمستقیم مالی مانند بیمه‌ها، تأمین اجتماعی و ارائه پوشش‌های بیمه‌ای مناسب با اولویت مددجویان کمیته امداد	یکپارچه نیاوالی و فوگل، ورهل و همکاران	Ahmadpour & Motallebi (2011)
A72	ایجاد صندوق‌های سرمایه‌گذاری و افزایش سرمایه صندوق کارآفرینی با تأکید بر تخصیص مالی به مددجویان	مطالعه تطبیقی کشورها	Lundstrom & Stevenson (2005)
A73	تخصیص یارانه‌های هدفمند و برخی از معافیت‌ها و تخفیف‌های مالیاتی یا بیمه‌ای به فعالیت‌های تحقیق و توسعه و آموزش حوزه کارآفرینی به مددجویان کارآفرین	لندستروم و استیونسون	Lundstrom & Stevenson (2005)

جدول ۵. مضامین توصیفی (گویه‌های) پژوهش

عنوان کد	کد	الگو	منبع
A74		حمایت‌های مشاوره‌ای و وجود مشاورین شغلی در سطوح اداری سازمان‌های حمایتی جهت برقراری ارتباط و کشف فرصت‌های مددجویان و ارائه راهنمایی مناسب توسط کارشناسان طرح‌های کارآفرینی	Danaeifard et al. (2007) ارتقای کارآفرینی در ایران
A75		تشویق مددجویان کارآفرین از طریق برنامه‌ریزی ملی کارآفرینی و حمایت از فعالیت‌های مخاطره‌آمیز نوپا	Danaeifard et al. (2007) ارتقای کارآفرینی در ایران، آنکتاب، مطالعه تطبیقی کشورها
A76		استفاده از مجریان متخصص برای مشاوره و پیگیری طرح‌ها تا زمان خودکفایی کامل مددجویان کارآفرین	OECD (2004); OECD (2005) شرکت‌های کوچک و متوسط پویا
A77		بررسی خط‌مشی‌گذاری کارآفرینی در مراحل قبل، حین و پس از راه‌اندازی در فرایند کارآفرینانه مددجویان	Davari & Rezaei (2006) سازمان‌های مسئول توسعه کارآفرینی ایران
A78		فراهم‌سازی امکانات و تمهیدات لازم جهت استفاده مددجویان کارآفرین و افراد تحصیل‌کرده از تسهیلات کمیته امداد برای اقدامات کارآفرینانه	Ahmad & Hoffman (2008) یورواستات
A79		پاداش به فعالیت‌های کارآفرینانه و ایجاد انگیزه برای حفظ و نگهداری مددجویان آینده‌دار	Henrekson & Stenkula (2010) هنریکسون و استنکولا
A80		تشویق شرکت‌ها در جهت حمایت از فعالیت‌های مددجویان کارآفرین	Henrekson & Stenkula (2010) هنریکسون و استنکولا
A81		تخصیص بخشی از بودجه سالانه دولت برای حمایت و توسعه کارآفرینی به مددجویان کارآفرین	Lundstrom & Stevenson (2005) لاندرستوم و استیونسون
A82		اصلاح ساختار مالی و ایجاد بازارهای سرمایه خاص برای مددجویان کارآفرین	Nili & Dargahi (2004) نیلی در سند توسعه صنعتی کشور
A83		تدوین قرارداد آموزشی کارآفرینی و اشتغال و کارآموزی با سازمان‌ها و مؤسسات و ایجاد تعامل با تشکلهای دانش‌بنیان و مراکز کارآفرینی دانشگاهی و پژوهشی در جهت آموزش مددجویان و به‌روزرسانی و بهبود برنامه‌های حوزه کارآفرینی	OECD (2004); OECD (2005) شرکت‌های کوچک و متوسط پویا
A84		ایجاد هماهنگی در بین مدیران ارشد کمیته امداد برای بسترسازی مناسب برای شروع فعالیت‌های کارآفرینانه	Acs & Szerb (2007) دیدهبان جهانی کارآفرینی
A85		شفاف و روشن بودن اهداف و اطلاعات طرح‌های کارآفرینی برای مددجویان	Lundstrom & Stevenson (2005) مطالعه تطبیقی کشورها، ارتقا کارآفرینی در ایران
A86		جلب‌گیری از فعالیت‌های کارآفرینانه غیراثربخش مددجویان	Henrekson & Stenkula (2010) هنریکسون و استنکولا
A87		ارزیابی و کیفیت‌سنجی به‌موقع فعالیت‌های تولیدی مددجویان کارآفرین	Acs & Szerb (2007) دیدهبان جهانی کارآفرینی
A88		نظارت و پایش مستمر محل هزینه‌کرد تسهیلات پرداختی برای طرح‌های کارآفرینی مددجویان کارآفرین	Acs & Szerb (2007) دیدهبان جهانی کارآفرینی
A89		آشنایی مددجویان با اصول کارآفرینی از طریق سیستم آموزشی و پژوهشی	Verheul et al. (2002) الگوی آدرتچ
A90		توسعه کارآفرینی از طریق ارائه آموزش‌های کارآفرینی و تدوین طرح ایجاد کسب‌وکار سودآور و تجاری در دانشگاه‌های محل تحصیل کارآفرینان تحت پوشش کمیته امداد	Nili and Dargahi (2004) نیلی در سند توسعه صنعتی کشور، سازمان‌های مسئول توسعه کارآفرینی ایران Davari and Rezaei (2006)

جدول ۵. مضامین توصیفی (گویه‌های) پژوهش

عنوان کد	کد	الگو	منبع
A91	ارائه رهنمودهای لازم برای سرمایه‌گذاری‌های کارآفرینانه مددجویان	دیدهبان جهانی کارآفرینی	Acs & Szerb (2007)
A92	استفاده از شبکه‌های مردمی و رسانه‌های محلی در جهت تشویق کارآفرینی مددجویان	آنکتاد	unctad (2012)
A93	تشویق جوانان نخبه و کارآفرین کمیته امداد	شومپتر	Schumpeter (1997)
A94	قوانین بازار کار و قوانین استخدامی (افزایش انعطاف‌پذیری، شروع یا ادامه کسب‌وکار) برای مددجویان کارآفرین	الگوی آدرتج و یورواستات	Verheul et al. (2002); Ahmad & Hoffman (2008)
A95	حذف مقررات دست‌وپاگیر و کاهش موانع ورود به صنعت	الگوی توسعه کارآفرینی پنگ و لی و کارآفرینی چهارگانه	Golden et al. (2003) Hosseini et al. (2019)
A96	ترویج کارآفرینی و ارتقای نگرش مثبت نسبت به کارآفرینی در جهت افزایش آگاهی مددجویان	مطالعه تطبیقی کشورها و گابرو و هوفمن	Lundstrom & Stevenson (2005) Entrepreneurship Conditions in Denmark (2006)
A97	الزامات و اصلاحات اداری و مالیاتی برای ایجاد و رشد فعالیت‌های کارآفرینی و اصلاح قوانین جهت تسهیل فرآیند رشد کارآفرینی مددجویان	سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه و یورواستات، گابرو و هوفمن	Danaeifard et al., (2007) Lundstrom & Stevenson (2005)
A98	نیازهای روان‌شناسی مددجویان کارآفرین (خوش‌بینی، تاب‌آوری، توانمندسازی روحی)	الگوی توسعه کارآفرینی در بین مددجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی(ره)	Valikhani & Valiei (2020)
A99	تقویت خودکارآمدی مددجویان و هوشیاری نسبت به فرصت‌های کارآفرینی	دیدهبان جهانی کارآفرینی	Acs & Szerb (2007)
A100	ایجاد فرصت‌های شغلی و ایجاد بستر مناسب برای کارآفرینی	آدرتج	Verheul et al. (2002)
A101	اجرای طرح‌های مهارت‌آموزی و آموزش فنی‌وحرفه‌ای و کارآفرینی برای مددجویان کارآفرین	شرکت‌های کوچک و متوسط پویا	OECD (2004); OECD (2005)
A102	رفع به‌موقع موانع ایجاد شده در حین طرح‌های کارآفرینی مددجویان	سازمان‌های مسئول توسعه کارآفرینی ایران	Davari & Rezaei (2006)
A103	بررسی پیامدها و نتایج فعالیت‌های کارآفرینانه مددجویان	دیدهبان جهانی کارآفرینی	Acs & Szerb (2007)
A104	ارتباط و تعامل کمیته امداد با سایر افراد کارآفرین موفق و ارتباط با مدیران، کارشناسان خبره در حوزه کارآفرینی	شرکت‌های کوچک و متوسط پویا	OECD (2004); OECD (2005)
A105	آموزش و ارتباط با صنعت و انتقال تجربه‌های علمی و استراتژیک مشاوران و رایزنان به مددجویان کارآفرین صاحب شرکت‌های کوچک و متوسط	شرکت‌های کوچک و متوسط پویا	OECD (2004); OECD (2005)
A106	دستیابی مددجویان کارآفرین به سرمایه‌گذاری‌های مخاطره‌آمیز	سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه، هال و راسل، کارآفرینی چهارگانه، یورواستات، استیونسون و لندستروم	Lundstrom & Stevenson, (2005); Hosseini et al. (2019); Ahmad & Hoffman (2008)
A107	تشویق و معرفی مددجویان کارآفرین موفق و اهدای پاداش‌های مادی و معنوی به آنان	نیلی در سند توسعه صنعتی کشور، استیونسون و لندستروم	Nili & Dargahi (2004) Stevenson & Lundstrom (2007)
A108	برگزاری نمایشگاه و جشنواره کارآفرینی و اشتغال و تکریم مددجویان کارآفرین و آشنایی با محصولات کارآفرینی	ارتقای کارآفرینی در ایران	Danaeifard et al. (2007)
A109	بررسی سیاست‌های حمایتی دولت و تأثیر قوانین و مقررات حقوقی بر توسعه کارآفرینی در کمیته امداد	دیدهبان جهانی کارآفرینی	Hindle & Rushworth (2001)

جدول ۵. مضامین توصیفی (گویه‌های) پژوهش

عنوان کد	کد	الگو	منبع
A110	تیم‌سازی برای راه‌اندازی کسب‌وکار جدید توسط مددجویان کارآفرین	دیده‌بان جهانی کارآفرینی	Acs & Szerb (2007)
A111	استفاده از نیروی تحصیل‌کرده و جوان تحت پوشش کمیته امداد برای فعالیت‌های کارآفرینانه	شومپتر	Schumpeter (1997)
A112	ایجاد مراکز نوآوری و تأسیس مراکز حمایت‌های مالی از مددجویان کارآفرین	سازمان‌های مسئول توسعه کارآفرینی ایران، ارتقای کارآفرینی	Danaeifard et al. (2007) Davari & Rezaei (2006)
A113	فراهم کردن فرصت‌های بالقوه برای گروه‌هایی مانند زنان، جوانان و اقلیت‌های قومی تحت پوشش کمیته امداد	الگوی کارآفرینی چهارگانه	Hosseini et al. (2019)
A114	دسترسی به بازار داخلی و وجود شرایط برابر در بازار برای مددجویان کارآفرین	یورواستات	Ahmad & Hoffman (2008)
A115	دسترسی مددجویان کارآفرین به بازارهای بین‌المللی	گابرو و هوفمن	Entrepreneurship Conditions in Denmark (2006)
A116	انعطاف‌پذیر کردن بازار نیروی کار، گسترش زیرساخت‌های لازم (فرهنگی، اقتصادی و...) و کارآمدتر کردن بازارهای مالی برای کارآفرینان تحت پوشش	ارزیابی کارآفرینی	Hindle & Rushworth (2001)
A117	ایجاد نظام بانکداری و سیستم حسابداری سالم در جهت ارائه تسهیلات به مددجویان کارآفرین	حمایت کارآفرینی و شرکت‌های کوچک و متوسط پویا	OECD (2004); OECD (2005)
A118	ایجاد بستر فرهنگی لازم در راستای استفاده از پتانسیل و ظرفیت‌های مددجویان کارآفرین از طریق برگزاری نمایشگاه، نشست‌ها، سمینارها و مسابقات رسانه‌ای	سازمان‌های مسئول توسعه کارآفرینی ایران، ردفور	Hindle & Rushworth (2001); Entrepreneurship Conditions in Denmark (2006)
A119	تأمین سرمایه برای مراکز رشد و برنامه‌های مشاوره‌ای در زمینه کارآفرینی مددجویان	کارآفرینی چهارگانه	Hosseini et al. (2019)
A120	تسهیل دریافت مجوزهای ضروری (مجوزهای تأسیس و راه‌اندازی کارگاه) و مجوزهای صادر شده و کالاها و خدمات جدید برای مددجویان	بانک جهانی، هال و راسل	Lundstrom & Stevenson (2005)
A121	تسهیل فرآیند ثبت شرکت از نظر تعداد مراحل و مدت زمان برای کارآفرینان تحت پوشش کمیته امداد	بانک جهانی	Lundstrom & Stevenson (2005)
A122	ایجاد استقلال مالی در مددجویان کارآفرین	گابرو و هوفمن، هنریکسون و استنکولا	Entrepreneurship Conditions in Denmark (2006)
A123	توسعه مشاغل و ایجاد مشاغل جدید	سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه، آنکتاد، ورهال و همکاران، ارتقای کارآفرینی در ایران	Danaeifard et al. (2007) Ahmad & Hoffman (2008)
A124	دستیابی سریع‌تر مددجویان کارآفرین به منابع و امکانات مالی	هال و راسل	Lundstrom & Stevenson (2005)
A125	آشنایی نسبت به بازار کار و روش‌های کسب درآمد و برندسازی	آدرتج، دیده‌بان جهانی کارآفرینی	Acs & Szerb (2007)
A126	افزایش سطح خود اشتغالی و کارآفرینی	خط‌مشی‌های خرد و کلان	Potter and Storey (2007)
A127	ایجاد احساس مفید بودن و آرامش روانی برای مددجویان	دیده‌بان جهانی کارآفرینی	Acs & Szerb (2007)
A128	بالا رفتن شایستگی‌های فردی، ارتباطی، اجتماعی و...	ردفور	Redford (2012)
A129	افزایش مهارت ایجاد و کسب فرصت، آینده‌نگری، عملگرایی، بودن،	ورهال و همکاران	Verheul et al. (2002)

جدول ۵. مضامین توصیفی (گویه‌های) پژوهش

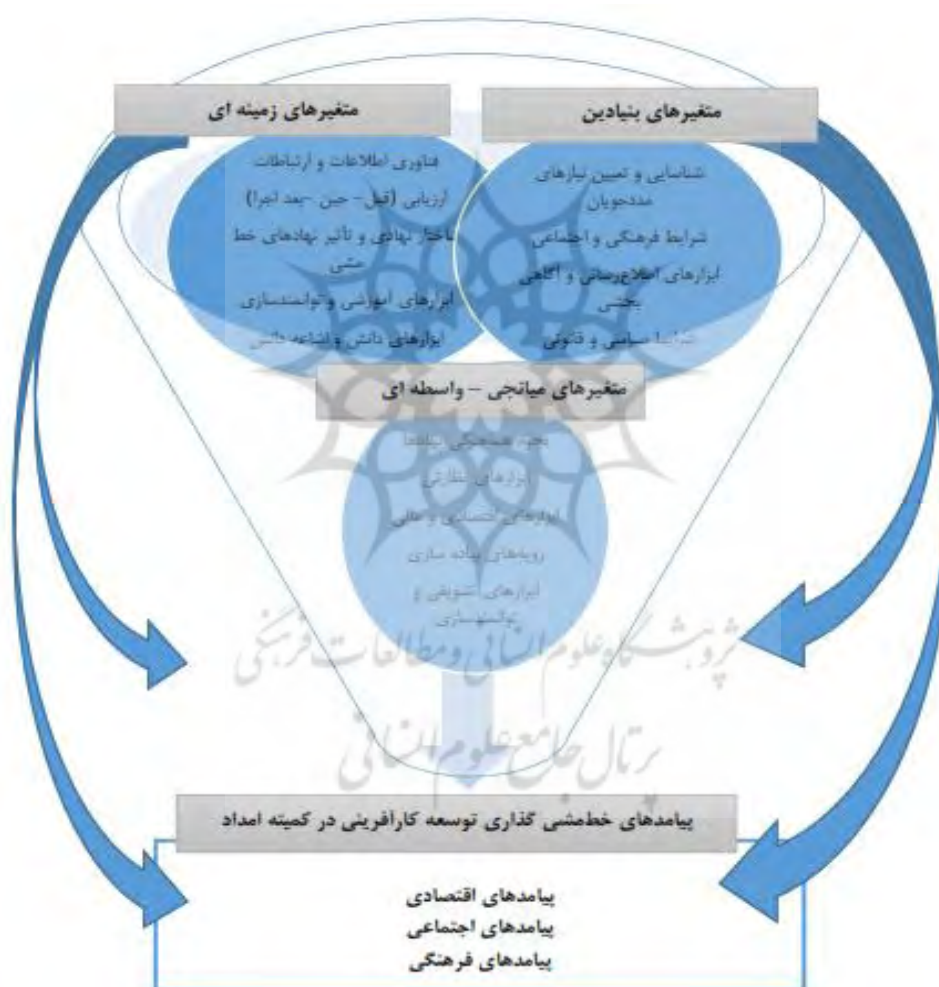
عنوان کد	کد	الگو	منبع
استفاده درست از استعدادها			
A130	کاهش موانع و معضلات فرهنگی در جهت کارآفرین شدن	الگوی جهانی ارزیابی کارآفرینی	Hindle & Rushworth (2001)
A131	تقویت روحیه خودکفایی و ریسک‌پذیری	آدرتج	Verheul et al. (2002)
A132	بومی‌سازی کارآفرینی و تبدیل ایده به عمل	سازمان‌های مسئول توسعه کارآفرینی	Davari & Rezaei (2006)

به‌منظور کدگذاری تفسیری، کدهای توصیفی دسته‌بندی شدند و مفاهیم مرتبط با یکدیگر در دسته‌های مشابه باعنوان کدهای تفسیری قرار گرفتند و مؤلفه‌های الگوی خط‌مشی توسعه کارآفرینی را تشکیل دادند. از تجمیع کدهای تفسیری با مضامین مشابه، مضامین فراگیر شکل گرفت. در جدول ۶، کدهای تفسیری آمیخته از کدهای توصیفی و کدهای فراگیر آمیخته از کدهای تفسیری ارائه شده است.

جدول ۶. مضامین تفسیری (مؤلفه‌ها) و مضامین فراگیر (ابعاد اصلی)

مضامین فراگیر	عنوان کد	مضامین تفسیری	عنوان کد	مضامین توصیفی
متغیر بنیادین - ساختاری	C1	شناسایی و تعیین نیاز مددجویان	B1	A1, A98, A2, A48, A49, A3
		شرایط سیاسی - قانونی	B2	A97, A4, A47, A5, A94, A95, A46, A50
		شرایط فرهنگی - اجتماعی	B3	A6, A96, A7, A93, A43, A44, A51, A9, A99
		ابزار اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی	B4	A45, A92, A10, A8
		نحوه هماهنگی نهادها	B5	A20, A67, A68, A69, A31, A32, A83, A84, A70, A104, A105
متغیر میانه‌ای - واسطه‌ای	C2	ابزار اقتصادی و مالی	B6	A21, A82, A71, A30, A106, A119, A114, A115, A72, A73, A81, A22
		ابزار تشویقی و انگیزشی	B7	A75, A28, A29, A107, A108, A79, A80
		ابزار نظارتی	B8	A24, A76, A77, A109
		رویه‌های پیاده‌سازی	B9	A25, A78, A27, A26, A110, A111, A120, A121, A112, A113
		ساختار نهادی و تأثیر نهادهای خط‌مشی‌گذار	B10	A12, A39, A100, A55, A56, A116, A117, A118, A57, A58, A59, A91
متغیر زمینه‌ای - موقعیتی	C3	فناوری اطلاعات و ارتباطات	B11	A42, A11, A40, A41, A53, A54, A52
		ابزار آموزشی و توانمندسازی	B12	A89, A90, A60, A61, A13, A101, A62, A14, A36, A37, A38, A74, A23
		ابزار دانش و اشاعه دانش	B13	A19, A63, A85, A15, A18, A35
		ارزیابی پیش‌بینانه (قبل از اجرا)	B14	A16, A64, A17, A86
		ارزیابی واکنش به موقع (حین اجرا)	B15	A87, A65, A66, A102, A88
متغیر پیامدها	C4	ارزیابی بازدارنده (پس از اجرا)	B16	A33, A34, A103
		پیامدهای اقتصادی	B17	A122, A123, A124, A125, A126
		پیامدهای اجتماعی	B18	A127, A128, A129
		پیامدهای فرهنگی	B19	A130, A131, A132

برای انجام پژوهش‌های علمی نیاز به چارچوب نظری و مدل مفهومی است. مدل مفهومی براساس روابط میان مهم‌ترین عوامل مسئله مورد پژوهش ایجاد می‌شود. برای ساختن یک مدل مفهومی در مرحله اول باید ابعاد و مؤلفه‌هایی که آن را تشکیل می‌دهند، مشخص کرد. هدف از ساختن مدل مفهومی تعیین شاخص‌هایی است که ما را در شناخت امر واقعی هدایت کند. در این پژوهش به منظور شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های خط‌مشی توسعه کارآفرینی، ابتدا مبانی نظری و پیشینه پژوهش بررسی شد، سپس با استفاده از الگوهای خط‌مشی‌گذاری ذکر شده در سایر پژوهش‌ها، شاخص‌ها شناسایی و با استفاده از روش تحلیل مضمون، مؤلفه‌ها و ابعاد اصلی شناسایی شدند. مدل پیشنهادی این پژوهش با چهار بعد اصلی، نوزده مؤلفه و ۱۳۲ شاخص طراحی گردید. شکل ۱، مدل مفهومی پژوهش را نشان می‌دهد.

شکل ۱. مدل مفهومی الگوی خط‌مشی‌گذاری توسعه کارآفرینی

بحث و نتیجه‌گیری

در ایران دستگاه‌های حمایتی سعی دارند با فراهم کردن زمینه اشتغال و کارآفرینی برای افراد تحت پوشش، امکان خودکفایی آن‌ها را فراهم نمایند؛ در این میان کمیته امداد امام خمینی (ره) به عنوان گسترده‌ترین دستگاه حمایتی در چارچوب طرح اشتغال و خودکفایی این هدف را دنبال می‌کند. این نهاد در تلاش است براساس قابلیت افراد تحت پوشش، ضمن امکان‌سنجی شغلی،

زمینه مناسب را برای اشتغال و کسب درآمد پایدار برای مددجویان و خودکفایی تدریجی آن‌ها فراهم کند. توانمندسازی مددجویان تحت حمایت کمیته امداد به عنوان یکی از راه‌های برون‌رفت آن‌ها از چرخه فقر همواره مورد توجه کمیته امداد امام خمینی (ره) بوده است. مطالعات خط‌مشی کارآفرینی در کشورهای مختلف نشان می‌دهد که دولت‌ها با توجه به شرایط هر کشور، استراتژی‌های متنوعی برای توسعه کارآفرینی به کار می‌برند. هدف پژوهش حاضر ارائه الگوی خط‌مشی توسعه کارآفرینی در کمیته امداد امام خمینی (ره) استان سیستان و بلوچستان است. شناسایی دقیق و جامع مؤلفه‌ها و ابعاد کارآفرینی می‌تواند زمینه‌ساز توسعه و گسترش فرهنگ کارآفرینانه در کمیته امداد شود. براساس یافته‌های پژوهش چهار متغیر اصلی (متغیر بنیادین- ساختاری، متغیر زمینه‌ای- موقعیتی، متغیر میانجی- واسطه‌ای و متغیر پیامدها)، نوزده مؤلفه و ۱۳۲ شاخص شناسایی شدند.

نتایج این پژوهش نشان داد متغیر بنیادین- ساختاری شامل مؤلفه‌های «شناسایی و تعیین نیاز مددجویان، شرایط سیاسی- قانونی، شرایط فرهنگی- اجتماعی، ابزارهای اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی»، متغیر زمینه‌ای- موقعیتی شامل مؤلفه‌های «ساختار نهادی و تأثیر نهادهای خط‌مشی‌گذار، فناوری اطلاعات و ارتباطات، ابزارهای آموزشی و توانمندسازی، ابزارهای دانش و اشاعه دانش، ارزیابی پیش‌بینانه، ارزیابی واکنش به موقع، ارزیابی بازدارنده»، متغیر میانجی- واسطه‌ای شامل مؤلفه‌های «نحوه هماهنگی نهادها، ابزارهای اقتصادی و مالی، ابزارهای تشویقی و انگیزشی، ابزارهای نظارتی، رویه‌های اجرایی کردن» و متغیر پیامدها شامل مؤلفه‌های «پیامدهای اقتصادی، پیامدهای فرهنگی، پیامدهای اجتماعی» می‌شوند. در این راستا، در پژوهش‌های مشابه، حسینی و کشاورز (Hosseini & Keshavarz, 2018) نیز عوامل مؤثر بر کارآفرینی را در سه دسته ساختاری، زمینه‌ای و رفتاری شناسایی کردند که عوامل ساختاری شامل «ساختار نهادی و سازمان»، زمینه‌ای شامل «زیرساخت‌ها، ارتباطات، دسترسی به منابع» و رفتاری شامل «فرهنگ، ریسک‌پذیری، ابزارهای حمایتی و ویژگی‌های روان‌شناختی» می‌شود. همچنین رکن‌الدین افتخاری و سجاسی قیداری (Rokneddin Eftekhari & Sojasi Qeidari, 2010) در تحلیل ابعاد و عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی کشاورزی بیان کردند که عوامل اقتصادی، محیطی، زیرساختی، اجتماعی و نهادی بر توسعه کارآفرینی مؤثرند. لعلی‌سرابی و همکاران (Lali Sarabi et al., 2012) نیز در پژوهشی که باهدف شناسایی عوامل کلیدی اثرگذار بر رفتار کارآفرینانه در سازمان‌های دولتی ایران انجام دادند، دریافتند که عوامل ساختاری، رفتاری و زمینه‌ای بیشترین رابطه را با رفتار کارآفرینانه دارند. علایی (Alaei, 2014) نیز در بررسی مؤلفه‌های مؤثر بر کارآفرینی در پژوهش خود نشان داد که مؤلفه‌های ساختاری، زمینه‌ای و رفتاری بر کارآفرینی کارکنان شاغل در ستاد مرکزی وزارت تعاون مؤثر است.

براساس نتایج پژوهش برای توسعه کارآفرینی در کمیته امداد امام خمینی (ره) باید به نقش ابعاد زمینه‌ای مانند آموزش مددجویان در حوزه آموزش و پرورش و دانشگاه، کسب دانش و اطلاعات کافی مددجویان از طرح‌های کارآفرینی و افزایش دانش مالی، دانش کسب‌وکار، دانش سرمایه‌گذاری، دانش فناوری اطلاعات و ارتباطات مددجویان و ارزیابی محصولات تولیدی کارآفرینان و غیره توجه ویژه‌ای گردد. بسیاری از پژوهش‌ها به آموزش و کسب دانش به عنوان یکی از عوامل مهم در توسعه کارآفرینی اشاره کرده‌اند. جمشیدی و همکاران (Jamshidi et al., 2015) عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی را عوامل اقتصادی، عوامل فردی، عوامل اجتماعی و فرهنگی، زیرساختی و آموزشی معرفی کردند. علوی‌زاده (Alavizade, 2018) در بررسی توسعه کارآفرینی به مؤلفه‌های ویژگی‌های فردی، نهادی، زیرساختی، فرهنگی- اجتماعی، اقتصادی و آموزشی اشاره می‌کند. همچنین شرقی و همکاران (Sharghi et al., 2020) در پژوهشی باهدف ارائه مدلی برای بهبود توسعه کارآفرینی روستا به این نتیجه دست یافتند که عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی شامل عوامل اقتصادی، آموزشی و نهادی است. لذا برگزاری دوره‌های آموزش شامل آشنایی با روش‌های کارآفرینی، پیشگیری از مشکلات و ریسک‌های اقتصادی، اصول و مبانی کارآفرینی، فنون مذاکره و بازاریابی، خلاقیت و نوآوری، پرورش ایده کسب‌وکار، آموزش تدوین طرح کسب‌وکار، قیمت‌گذاری و فروش کالا و

خدمت، اصول تبلیغات و فروش پیشنهاد می‌گردد. همچنین پیشنهاد می‌شود از ظرفیت‌های علمی، پژوهشی، آموزشی، آزمایشگاهی و کارگاهی پارک علم و فناوری نیز برای ارتقای علمی مددجویان استفاده شود.

نتایج پژوهش نشان داد باید به بعد بنیادین شامل ایجاد بستر قانونی مناسب جهت ایجاد کسب‌وکار، رفع موانع موجود بر سر راه مددجویان کارآفرین، حذف مقررات دست‌وپاگیر و اصلاح قوانین و مقررات اداری و مالیاتی و غیره نیز توجه شود. آریفین و همکاران (Ariffin et al., 2020) نیز در پژوهشی نشان دادند به‌طور کلی بهبود بخش کارآفرینی به یک محیط توانمند نیاز دارد که فرصت‌های توسعه را برای کارآفرینان فراهم کند. نویسندگان به عواملی از جمله ثبات سیاسی و اجتماعی مساعد، زیرساخت فیزیکی، ثبات اقتصاد کلان، سیستم مالی کارآمد، بازار رقابتی، تغییر در بخش خصوصی، چارچوب قانونی مناسب، چارچوب سیاست حمایتی و دسترسی به منابع و خدمات پشتیبانی برای بهبود بخش کارآفرینی اشاره کردند. پیشنهاد می‌شود نیازهای مالی، قانونی و مالیاتی مددجویان به‌موقع رفع شود. منابع و امکانات لازم به‌موقع و متناسب با طرح کارآفرینی در اختیار مددجویان قرار داده شود. تلاش شود سامانه‌های الکترونیک به‌کار گرفته شود و از سیستم سنتی در نظارت بر عملکرد مددجویان کارآفرین کمتر استفاده گردد.

همچنین براساس نتایج پژوهش نقش بعد میانجی که همان نحوه هماهنگی نهادها با کمیته امداد، ابزارهای تشویقی، ابزارهای نظارتی، اقتصادی، مالی و غیره است نیز پررنگ‌تر شود؛ زیرا دو بعد بنیادین و زمینه‌ای به‌واسطه بعد میانجی می‌توانند در جهت تحقق خط‌مشی توسعه کارآفرینی در کمیته امداد امام خمینی(ره) حائز اهمیت باشند و نقش مفیدی ایفا کنند. همان‌گونه که وانگ و همکاران (Wang et al., 2013) در پژوهش خود عوامل اقتصادی- اجتماعی، عوامل نهادی، روابط و هماهنگی نهادها را در اجرای خط‌مشی‌های کارآفرینی مؤثر دانستند و بر اهمیت نهادهای بخش عمومی در اجرای خط‌مشی‌ها تأکید داشتند. در این راستا پیشنهاد می‌شود هماهنگی و همکاری سایر سازمان‌ها و نهادها به‌منظور توسعه اشتغال پایدار برای مددجویان و همکاری آنان در اجرای طرح‌های کارآفرینانه فراهم شود و شرایط مناسب کارآموزی در سایر سازمان‌ها برای آشنایی بیشتر مددجویان با صنعت و حرفه موردعلاقه خود در جهت کارآفرین شدن ایجاد شود. مددجویان با انگیزه و بامهارت تشویق شوند و پاداش و تسهیلات ویژه‌ای به‌منظور تقویت روحیه و افزایش اعتمادبه‌نفس به آن‌ها اعطا شود. جلسات توجیهی و انگیزشی اشتغال و کارآفرینی برای بهبود توانایی‌های جسمی، ذهنی، شناختی، اجتماعی و رفتاری برگزار گردد. همچنین حمایت مالی از مددجویان کارآفرین از طریق مراکز حمایت شغلی (ارتباط با کارآفرینان و مهارت‌آموزی از آنان و ورود به عرصه کارآفرینی و مراقبت از آنان تا زمان تداوم شغل) صورت گیرد.

مطالعه و به‌کارگیری عوامل شناسایی شده می‌تواند برای کمیته امداد امام خمینی(ره) و سایر سازمان‌های همکار، دست‌اندرکاران و پژوهشگران فعال در حوزه کارآفرینی مفید باشد. مدیران برای این که بتوانند عملکرد سازمان متبوع خود را بهبود بخشند باید با دید کیفی به سازمان بنگرند و تلاش کنند تاجایی که امکان دارد با ارائه راهبردهای اجرایی، کیفیت عملکرد کاری سازمان خود را به سطح مطلوب ارتقا دهند. مزیت این پژوهش نسبت به سایر پژوهش‌ها این است که عوامل شناسایی شده عواملی جامع و کامل و مبتنی بر عمل است. در این پژوهش تلاش شد با استفاده از الگوهای خط‌مشی توسعه کارآفرینی (الگوی خط‌مشی‌های توسعه کارآفرینی سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه، الگوی گابرو و هوفمن، الگوی آدرتچ، الگوی هال و راسل، الگوی پنگ و لی، الگوی ردفور، الگوی هنریکسون و استنکولا، الگوی آتلانتیک کانادا، الگوی مطالعه تطبیقی کشورها، الگوی آنکتاد، الگوی دیده‌بان جهانی کارآفرینی، الگوی جهانی ارزیابی کارآفرینی، الگوی بانک جهانی، الگوی خط‌مشی‌های توسعه کارآفرینی چهارگانه، الگوی ورهال و همکاران، الگوی ارتقای کارآفرینی در ایران، الگوی سازمان‌های مسئول توسعه کارآفرینی ایران، الگوی دنیس، الگوی یورواستات، الگوی خط‌مشی‌های خرد و کلان توسعه کارآفرینی، الگوی شومپیتر، الگوی نیوالی و فوگل، الگوی نیلی در سند توسعه صنعتی کشور، الگوی استیونسون و لندستروم و پژوهش‌های انجام‌شده) مؤلفه‌ها و شاخص‌ها به‌طور کامل شناسایی گردند و مدل مفهومی طراحی شود. مدیران اجرایی در کمیته امداد امام خمینی(ره) می‌توانند

جهت پاسخگویی بهتر به مسائل اجتماعی با استفاده از نتایج این تحقیق، خط‌مشی توسعه کارآفرینی را در کمیته امداد تدوین کنند.

References

- Acs, Z. J., & Szerb, L. (2007). Entrepreneurship, Economic Growth and Public Policy. *Small Business Economics*, 28, 109-122. DOI: 10.1007/s11187-006-9012-3.
- Ahmad, N. & Hoffmann, A. (2008). A Framework for Addressing and Measuring Entrepreneurship. *OECD Statistics Working Paper*, 2, 1-36. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1090374>.
- Ahmadpour Dariani, M. & karimi, A. (2017). *Organizational entrepreneurship from theory to practice*. Tehran: Tehran University Press. [In Persian]
- Ahmadpour, S. & Motalebi, M. (2011). Presenting the lifelong learning model of entrepreneurship with an integrated approach (provided by the Entrepreneurship Education Consortium). *Journal of Work and Society*, 134, 21-37. <http://ensani.ir/fa/article/302419> [In Persian]
- Alaei, O. (2014). Investigating the factors affecting entrepreneurship and its cultivation methods in the Ministry of Cooperation, Labor and Social Welfare. *Work and society monthly*, 167. Magiran.com/p1288147 [In Persian]
- Alavizade, S. A. (2018). Entrepreneurship and Its Role in Sustainable Rural Development (Case Study: Ilam province). *A scientific journal of ilam culture*, 18(56.57), 154-170. https://www.farhangeilam.ir/article_61169.html [In Persian]
- Aliabadi, E., Azizi, M., Aalam Tabriz, A. & Davari, A. (2019). Identifying the Barriers in Implementing Entrepreneurship and Innovation policy in Development Plans of the Islamic Republic of Iran. *Journal of Innovation and Creativity in Human Science*, 8(3), 132-95. <https://sanad.iau.ir/Journal/ichs/Article/929913> [In Persian]
- Alvani, S. M. (2016). *Public Policy-Making*. Tehran: The Organization for Researching and Composing University textbooks in the Humanities (SAMT). [In Persian]
- Ariffin, A. S., Baqutayan, S. M. S., & Mahdzir, A. M. (2020). Enhancing women entrepreneurship development framework: Policy & institution gap and challenges in the case of Malaysia. *Journal of Science, Technology and Innovation Policy*, 6(2), 22-33. DOI: <https://doi.org/10.11113/jostip.v6n2.58>
- Bahari, N., Aghazade, H., Roshandel Arbatani, T., & Sedghi, S. (2017). Designing a city Branding Pattern for Entrepreneurship Development (Studied case: Germe City). *Journal of Entrepreneurship Development*, 10(2), 221-240. Doi: 10.22059/jed.2017.238762.652280 [In Persian]
- Basouli, M., hashemi, S. S., Imani Khoshkhoo, M. H., & Mirghafoori, S. H. (2019). Designing the Cultural Tourism Entrepreneurship Development Model Using Structural Equation Modeling- Partial Least Squares. *Journal of Tourism and Development*, 8(2), 83-104. Doi: 10.22034/jtd.2019.190606.1771 [In Persian]
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>
- Colabi, A. M., & Yaghoubi, N. M. (2022). Developing a Sustainable Governance Model with an Emphasis on Entrepreneurial Development. *Journal of Public Administration*, 14(2), 195-214. Doi: 10.22059/jipa.2022.338281.3110 [In Persian]
- Danaeifard, H. (2010). Methodology for compiling the country's national entrepreneurship policy: conceptual framework. *Journal of Entrepreneurship Development*, 2(4), 125-155. https://jed.ut.ac.ir/article_22855.html [In Persian]
- Danaeifard, H. (2016). *New Developments in the Public Policy Making (3th ed.)*. Tehran: Imam Sadiq University. [In Persian]
- Danaeifard, H., Forohi, M. & Salehi, Ali. (2007). Promotion of entrepreneurship in Iran: an analysis of the role of the government. *Iraninan, Jouornal of Trade Studies (IJTS)*, 42, 233-24. <http://ensani.ir/fa/article/7488> [In Persian]
- Davari, A., Ramezanpor Nargesi, G., Afrasiabi, R., & Davari, E. (2018). Effect of Entrepreneurship and Business Environment Policies on Entrepreneurship Development. *Journal of Entrepreneurship Development*, 11(2), 321-339. Doi: 10.22059/jed.2018.250927.652467 [In Persian]
- Davari, A. & Rezaei, H. (2006). The Role of Government Policies on Entrepreneurship Development. *Iranian journal of management sciences*, 1(2), 109-129. https://journal.iams.ir/article_34.html [In Persian]

- Ghadiri Masom, M., Khorasani, M. A., Torkashvand, Z. and Amidi, S. (2021). Identifying and Prioritizing the Drivers for Entrepreneurship Development in Rural Areas of Iran, *Journal Space Economy and Rural*, 10(37), 21-40. [20.1001.1.23222131.1400.10.37.1.3](https://doi.org/10.1001.1.23222131.1400.10.37.1.3) [In Persian]
- Golden, W., Higgins, E. & Lee, S.H (2003). *National innovation systems and entrepreneurship*. Centre for Innovation & Structural Change, National University of Ireland: 17-19. <http://www.nuigalway.ie/cisc>.
- Henrekson, M., & Stenkula, M. (2010). *Entrepreneurship and public policy*. Springer New York.
- Hindle, K., Rushworth, S. (2001). *Global entrepreneurship monitor*. 2000 executive report for Australia. Swinburn Uni. and Pacific Access PY Ltd: 6-7.
- Hosseini, M. H. & Keshavarz, E. (2018). Identifying and ranking of factors affecting organizational entrepreneurship with the aim of corporate performance improvement using Fuzzy AHP technique (Case: Coil manufacturing industry), *Strategic studies in the oil and energy industry*; 9 (36), 213-242. URL: <http://iieshrm.ir/article-1-388-fa.html> [In Persian]
- Hosseini, S. A., mogibi, T., mehdizadeh ashrafi, A., & vazifedost, H. (2019). The Role of Business Development Policies and Strategies on the Performance of Small and Medium Enterprises (SMEs). *Economic Strategy*, 8(29), 155-203. https://econrahbord.csr.ir/article_105303.html [In Persian]
- Imani, A., Yaghoubi, N. M., & mobaraki, M. (2017). Identification and Prioritization of the Cooperative Sector's Policies of Entrepreneurship Development. *Journal of Entrepreneurship Development*, 10(1), 21-39. Doi: 10.22059/jed.2017.62289 [In Persian]
- Jalilian, N. (2018). Obstacles and limitations to the success of the self-sufficiency and entrepreneurship projects of the Imam Khomeini Relief Committee (RA) case: women heads of households in Harsam district, Islamabad Gharb city. *Space Economy and Rural Development*, 8(1), 1, 65-78. <https://serd.khu.ac.ir/article-1-3265-fa.html> [In Persian]
- Jamshidi, A., jamini, D., ghanbari, U., toosi, R., & pesaraklo, M. (2015). Factors affecting the entrepreneurship development in agricultural production cooperatives Minodasht Township. *Geographical Planning of Space*, 5(15), 211-225. https://gps.gu.ac.ir/article_10160.html [In Persian]
- Javadi, M., rezaee mirghaed, M., Alvani, M., Musakhani, M. & Azimi, P. (2021). Designing an Entrepreneurship Development Policy Model in Iran. *Management Research in Iran*, 25(1), 163-182. [20.1001.1.2322200.1400.25.1.8.8](https://doi.org/10.1001.1.2322200.1400.25.1.8.8) [In Persian]
- Kamali, Y. (2018). Methodology of Thematic Analysis and its Application in Public Policy Studies. *Iranian Journal of Public Policy*, 4(2), 189-208. Doi: 10.22059/ppolicy.2018.67875 [In Persian]
- Lali Sarabi, A., Abdavi, M. & Forutani, Z. (2012). Identifying the factors affecting entrepreneurial behavior in Iran's government organizations. *Journal of Organizational Behavior Studies Quarterly*, 1(2), 108-86. <https://ecc.isc.ac/showJournal/25689/63454/810830> [In Persian]
- Lundstrom, A & Stevenson, L.A. (2005). *Entrepreneurship Policy: Theory and Practice*. Chapter 2 ISEN International studies in Entrepreneurship, Springer, New York.
- Mohammadpour, A. (2011). *Qualitative research method (practical steps and procedures in qualitative methodology)*. Tehran: Sociologists. [In Persian]
- Mohtaram, S., Mahboubi, M. R. & Abdullahzadeh, G. (2016). Role of Supportive Institutions on Development of Entrepreneurship: A Study on Job Creation Plans of Imam Khomeini Relief Foundation. *Journal of Studies in Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development*, 2(4), 75-92. Doi: [20.1001.1.24767735.1394.2.4.5.3](https://doi.org/10.1001.1.24767735.1394.2.4.5.3) [In Persian]
- Moradian, P., Salimi, Mahtab. & Jahanian, R. (2019). Identifying the development factors of educational entrepreneurship in the higher education system. *Scientific Quarterly of Marine Science Education*, 7(21), 151-162. <https://www.sid.ir/paper/960046/fa> [In Persian]
- Mouseli, M., salajegheh, S., & sayadi, S. (2020). Designing a Conceptual Model for Organizational Entrepreneurship in Imam Khomeini Relief Foundation. *Journal of Iranian Public Administration Studies*, 3(3), 79-102. Doi: 10.22034/jipas.2021.291000.1191 [In Persian]
- Nikbakht, M. R. (2020). Investigating the effects of the Imam's Relief Committee on job creation and elimination of deprivation in villages. *Journal of New Achievements in Humanities Studies*, 3(25), 113-138. <https://www.jonahs.ir/showpaper/142915209264b81f593f31c> [In Persian]
- Nili, M. & Dargahi, H. (2004). *Summary of studies on the industrial development strategy of the country*. Second edition, Tehran: Publications of Sharif University Faculty of Management and Economics. [In Persian]
- OECD. (2004). *small & medium-sized enterprises in turkey: issues and policies*. OECD. 11-83. <http://www.oecd.org>.
- OECD Istanbul Centre. (2005). *A framework for the development and financing of dynamic small and medium sized enterprises in turkey*. Center for Private Sector Development Istanbul (OECD Istanbul Centre):10-80.

- Omidpour, F., Rahmani Fazli, A. & Azizpour, F. (2019). Analysis of structural factors affecting the development of entrepreneurship in rural areas of Delfan. *Space Economy and Rural Development*, 9(1), 21-40. [20.1001.1.23222131.1399.9.31.2.5](https://doi.org/10.1001.1.23222131.1399.9.31.2.5) [In Persian]
- Page, S. J., Hartwell, H., Johns, N., Fyall, A., Ladkin, A. & Hemingway, A. (2017). Case study: Wellness, tourism and small business development in a UK coastal resort: Public engagement in practice. *Tourism Management*, 60, 466-477. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2016.12.014>.
- Potter, J., & Storey, D. J. (2007). *OECD framework for the evaluation of SME and entrepreneurship policies and programmes*, Paris.
- Redford, D. T. (2012). *Entrepreneurship and Public Policy for today and tomorrow's Portuguese Republic*. University of California.
- Rokneddin Eftekhari, A. & Sojasi Qeidari, H. (2010). *Rural Development with Emphasis on Entrepreneurship: Definitions, Attitudes and Experiments*. Tehran: Samit Publications. [In Persian]
- Sanaeepour, H. (2019). An Explanation of the Intellectual Foundations of Entrepreneurship Policy. *Strategic Studies of public policy*, 9(31), 21-38. https://sspp.iranjournals.ir/article_37582.html [In Persian]
- Schumpeter, J. (1997). *Capitalism, Socialism and Democracy*. New York: Harper.
- Schmitz, J. (1989). Imitation, entrepreneurship and long-run growth. *Journal of Political Economy*, 97(3), 721-739. <http://dx.doi.org/10.1086/261624>.
- Sharghi, T., Bagheri, F., & Mohamadzadeh Nasrabadi, M. (2020). Providing a Model for Improving Village Entrepreneurship Development: A Case Study of Shazand County of Iran. *Village and Development*, 23(3), 1-26. Doi: 10.30490/rvt.2020.321284.1135 [In Persian]
- Stevenson, L., & Lundström, A. (2007). Dressing the emperor: the fabric of entrepreneurship policy. *Handbook of research on entrepreneurship policy, 2007*, 94-129.
- UNCTAD. (2012). *Entrepreneurship Policy Framework and Implementation Guidance*. New York and Geneva, United Nation, unctad.org.
- Valikhani, M. & Valiei, M. (2020). Explaining the developmental model and entrepreneurship education with the approach of job empowerment (Case study: beneficiaries of the Imam Khomeini Relief Committee) (Tehran Province). *Iranian Journal of Social Development Studies*, 13(1), 155-166. https://journals.srbiau.ac.ir/article_17064.html [In Persian]
- Verheul, I., Wennekers, S., Audretsch, D., & Thurik, R. (2002). *An eclectic theory of entrepreneurship: policies, institutions and culture*. In *Entrepreneurship: Determinants and policy in a European-US comparison*, Boston, MA: Springer US. https://link.springer.com/chapter/10.1007/0-306-47556-1_2.
- Wang, D., & A, J. (2013). Factors affecting tourism policy implementation: A conceptual framework and a case study in China. *Tourism Management*, 36, 221-233. DOI: 10.1016/j.tourman.2012.11.021.
- Zar, J. H. (1999). *Bio statistical analysis*. 4th Ed. Upper saddle river, New Jersey: prentice hall.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی